

Şehla Ahmed Paşa'nın Muhallefatı

(öl. 1753)*

The Muhallefat (Estate Inventory) of Şehla Ahmed Pasha (d. 1753)

MEHMET FATİH GÖKÇEK**

öz

Şehla Ahmed Paşa, 18. yüzyılda Osmanlı merkez ve taşra teşkilatının farklı birimlerinde önemli görevler üstlenerek sadaret makamına kadar yükselmiş olan bir devlet adamıdır. Sadrazamlıktan azlinin ardından eyaletlerde valilik görevlerinde bulunmaya devam etmiştir. Vefatını müteakiben muhallefatı Osmanlı Devleti'nde yaygın bir uygulama alanına sahip olan müsadere sürecine tabi tutulmuştur. Bu çalışma Şehla Ahmed Paşa örneğinde 18. yüzyıl Osmanlı üst düzey bürokratlarının maddi kültür öğelerini ve servet birikimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada Devlet Arşivlerinde yer alan, Paşa'ya ait muhallefat defterleri, müsadere sürecini yansıtan resmî yazışmalar, dönemin kronikleri ve biyografik eserleri ile mevcut literatür mukayeseli biçimde kullanılmıştır. Çalışmada yöntem olarak öncelikle belge ve veriler sistematik biçimde tasnif edilip çözümlenmiş, akabinde ulaşılan bulgular karşılaştırmalı okumalarla yorumlanmıştır. Maddi kültüre ilişkin veriler nitelik ve nicelik açılarından incelenmiş; eşya türleri, miktarları, ekonomik değerleri ve dağılımı analiz edilmiştir. Paşa'nın muhallefatı, servet düzeyini ve toplumsal statüsünü yansıtan çok sayıda mal ve eşyayı içermektedir. Bunların bir kısmı temel ihtiyaç ürünleri olmakla birlikte bir kısmı ise lüks tüketim sayılabilecek eşyalardan müteşekkildir. Özellikle giysileri, kumaşları, ev ve mutfak eşyaları dikkat çekmektedir. Ayrıca Şehla Ahmed Paşa'nın entelektüel kimliğini, ilgi alanlarını yansıtan zengin bir kitap koleksiyonuna sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kitapları ve kıymetli eşyaları Enderun Hazinesine nakledilirken bunların haricinde mahallinde açık artırma yoluyla satılmış ve elde edilen gelir hazineye aktarılmıştır. Bu çalışma 18. yüzyılda üst düzey görevlerde bulunan bir Osmanlı devlet adamının ekonomik gücü ve serveti hakkında somut ve karşılaştırılabilir bilgiler sunmaktadır.

* Makale geliş tarihi: 26 Şubat 2026, kabul tarihi: 19 Haziran 2026, araştırma makalesi.

** Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Gümüşhane / Türkiye, mehmetfatihgokcek@gmail.com, ORCID

Anahtar Kelimeler: Müsadere, Muhallefat, Halep, Şehla Ahmed Paşa.

ABSTRACT

Şehla Ahmed Pasha was an Ottoman statesman who held offices in central administration during the eighteenth century and eventually rose to the position of Grand Vizier. After his dismissal from the grand viziership, he continued to serve as governor in provinces. Upon his death, his estate was subjected to confiscation (müsadere), a practice employed by the Ottoman state. This study examines the material culture and wealth accumulation of high-ranking Ottoman bureaucrats through the case of Şehla Ahmed Pasha. The research is based on inheritance inventories (muhallefat registers), correspondence concerning the confiscation process, chronicles, biographical works, literature. These sources were comparatively evaluated to reconstruct the composition of the pasha's estate and assess its significance within Ottoman elite culture. Methodologically, archival documents and related data were systematically classified and analyzed, and the findings were interpreted through comparative readings. Material culture data were examined qualitatively and quantitatively, with attention to the types, quantities, values, and distribution of recorded items. The findings indicate that Şehla Ahmed Pasha possessed a substantial and diverse estate reflecting his economic power, social status, and lifestyle. Alongside everyday necessities, the inventory contained luxury goods, especially garments, textiles, household furnishings, and kitchen utensils. The records also reveal a library that sheds light on his intellectual interests. His books and valuable possessions were transferred to the Enderun Treasury, while the remaining goods were sold at public auction and the proceeds deposited into the imperial treasury. Consequently, the study provides concrete evidence regarding wealth, consumption patterns, and material culture among eighteenth-century Ottoman elites.

Keywords: Confiscation, Estate Inventory, Aleppo, Şehla Ahmed Pasha.

Şehla Ahmed Paşa'nın Hayatı

A slen Alanyalı bir aileye mensup olup Foça'da dünyaya geldi. Babası, III. Ahmed devri sadrazamlarına kethüdalık yapan Osman Ağa'nın akrabalara-rından Cafer Ağa'dır. Amcası ise Cidde Valisi el-Hac Ebubekir Paşa'dır. Babasının vefatının ardından yetişmesinde ve mesleki olarak ilerlemesinde amcasının be-lirleyici rolü oldu. Ebubekir Paşa'nın Cidde valiliği sırasında onun kethüdalığını üstlendi. El-Hac ünvanını muhtemelen burada iken hac farızasını ifa ederek ka-zandı. Haremeyn'de mücavir olarak kalıp yedi kez hacı oldu. Ailesinin ve kendisi-nin devlet ricaliyle kurduğu iyi ilişkiler ve üstlendikleri idari görevler, kariyerini doğrudan etkiledi. İstanbul'a geldikten sonra kapıcıbaşılık, kapıcılar kethüdalığı ve çavuşbaşılık gibi görevlerde bulundu. Böylece merkezî idare ve saray çevresinde nüfuz kazandı.¹

¹ Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, haz. Mesut Aydınar, (İstanbul: Kitabevi, 2007), s. 370-371, 435-437, 657-658; Şehrîzâde Mehmed Sa'îd, *Hadîkatü'l-Vüzerâ Zeyli: Gül-i Zîbâ*, haz. Mehmet Arslan, (İstanbul:

Şehla, Yekçeşm ve Hacı gibi ünvanlarla anılan Ahmed Paşa'nın çavuşbaşı olarak görev yaptığı dönemde Osmanlı Devleti, Rusya ve Avusturya ile yeni bir savaşın eşiğine geldi. Rusya, Osmanlı topraklarına girip 13 Temmuz 1737'de Özü Kalesi'ni ele geçirdi.² Avusturya da aynı tarihlerde harekete geçerek Bosna, Niş, Vidin ve Eflak üzerine saldırdı. Sadrazam Seyyid Mehmed Paşa ve Sadaret Kethüdası Osman Halisa Efendi'nin bu süreçteki tedbirsizliği devleti zor duruma soktu.³ Sadrazam ve sadaret kethüdası, Rusya ve Avusturya cephelerinden gelen saldırı haberlerini şaşkınlıkla karşıladılar. Osmanlı ordugâhında yapılan görüşmelerde Rusya cephesine yardım ulaştırılması kararı alındı. Lakin sulh müzakerelerinin yürütüldüğü dönemde gerekli hazırlıklar yapılmadığı için ordunun cepheye hareket etmesi mümkün olmadı.⁴ Bu süreçte kendisi sadrazamla görüşerek hudut bölgesine yardım götürülmesi görevine talip oldu. Talebi uygun görülünce otuz kişilik maiyetiyle bölgeye gitmek üzere harekete geçti. Lakin Bender'e geldiğinde Özü Kalesi'nin düşman eline geçmesi sebebiyle yardımları mahalline ulaştıramadı. Yaklaşık elli gün bölgede kaldıktan sonra Osmanlı ordugâhına geri döndü. Birçok kişinin sorumluluk almaktan imtina ettiği bir dönemde bu göreve talip olmasıyla takdir edildi.⁵

Yeğen Mehmed Paşa'nın sadrazamlığı döneminde önce sadaret kethüdası oldu, akabinde sadrazamın Avusturya seferine çıkması üzerine de 14 Mart 1738'de vezirlik payesiyle Rıkab Kaymakamlığına getirildi. Şehla Ahmed Paşa, vazifesi gereği sefer hazırlıkları bağlamında Karadeniz'e gönderilecek olan gemilerin hazırlanmasıyla bizzat ilgilendi. Bir süre sonra Aydın ve havalisinde birkaç yıldır eşkıyalık yapan Sarıbeyoğlu isimli şakiyi ortadan kaldırmak üzere Kasım 1738'de Aydın Muhassıllığına tayin edildi.⁶ Ancak gösterdiği tüm çabalara rağmen asiye ele geçirmeyi başaramadı.⁷ İvaz Mehmed Paşa'nın 23 Mart 1739 tarihinde sadrazamlığa tayin

Kitabevi, 2013), s. 218-219; Şemdanîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'it-Tevârih*, I. Cilt, haz. Münir Aktepe, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1976), s. 78; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, haz. Nuri Akbayar ve Seyit Ali Kahraman, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), s. 220; Feridun Emecen, "Ahmed Paşa, Şehlâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. II, 1989, s. 114.

2 Mustafa Güler, "1737 Osmanlı-Rus Savaşında Özi'nin Elden Çıkması", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 1 (2008), s. 147-149.

3 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt, I. Kısım, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995), s. 249-265; Hakan Karagöz, *1737-1739 Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad'ın Geri Alınması*, (Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 31-32; Ömer Çağatay, *1736-1739 Osmanlı-Rus Savaşı ve Sefer Organizasyonu*, (Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022, s. 29-32, 35-37.

4 Güler, "1737 Osmanlı-Rus Savaşı", s. 149-150.

5 Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 370-371, 435-437.

6 Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 437, 439, 500-501; Şehrizâde Mehmed, *Hadîkatü'l-Vüzerâ Zeyli*, s. 219; Şemdanîzâde, *Mür'it-Tevârih*, s. 78, 85.

7 Necmi Ülker, "XVIII. Yüzyılda Batı Anadolu'da Bir Ağanın İsyanı: Sarıbeyoğlu Mustafa", *Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 23-28 Eylül 1985*, Tebliğler, III. Türk Tarihi, C. 2, (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1989), s. 648-650; M. Yaşar Ertas, "XVIII. Yüzyılda Bir Osmanlı Eşkıyası: Sarıbeyoğlu Mustafa", *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Eylül 2006, Denizli, C. 1, (İsparta: Fakülte Kitabevi, 2007), s. 410-411; Ercan Gümüş, "Genel Seyriyle Sarıbeyoğlu Mustafa İsyanı ve Buna Karşı Alınan Tedbirlerin Amid Mahkemesi'ne Yansımaları", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 19 (2018), s. 165.

edilmesinin ardından yeniden Rikab Kaymakamı oldu. 27 Mart 1739'da İstanbul'a ulaşarak Topkapı Sarayı'nda padişahın huzuruna kabul edildi. 7 Nisan 1739'da sancak-ı şerifi Topkapı Sarayı'ndan alıp orduya getirdi. 17 Nisan 1739'da Edirne önlerine gelerek sancağı sadrazama teslim etti. Şehla Ahmed Paşa, İstanbul'a döndükten sonra donanmanın sefere hazırlanması ve ordunun ihtiyaçlarının karşılanması gibi konularla ilgilendi. Gösterdiği başarılarından ötürü 6 Kasım 1739'da nişancılık görevine tayin edildi. Uzun süredir devam eden savaşlar ve olumsuz iklim koşullarının yol açtığı zahire sıkıntısının etkisiyle 6 Haziran 1740'ta İstanbul'da ciddi bir ayaklanma çıktı. Gelişmelerden haberdar olan Şehla Ahmed Paşa, durumu Kâğıthane civarında gezintide olan sadrazama bildirdikten sonra kapı halkını toplayıp asilerin üzerine yürüyerek isyanın bastırılmasında etkili oldu.⁸

Ahmed Paşa, Sadrazam İvaz Mehmed Paşa'nın 22 Haziran 1740'ta azledilmesi üzerine huzura çağrılarak sadaret mührünü teslim aldı.⁹ Böylece sadrazam olan Ahmed Paşa, konutuna geçerek tebrikleri kabul etti. Padişah, 4 Temmuz 1740'ta kendisine devlet işlerinin titizlikle görülmesi hususunu muhtevi bir hatt-ı hümayun gönderdi. Ahmed Paşa, vakit kaybetmeden ocak ağa ve zabitlerini sarayına çağırarak padişahın bu husustaki emrini ilettiler. Bu süreçte Cidde valilerinden el-Hac Ebubekir Paşa'nın İstanbul'a gelmesi sebebiyle onu karşılayarak adına bir ziyafet töreni tertip etti. Ahmed Paşa, sadareti döneminde, mutat devlet işleriyle ilgilenmekle birlikte özellikle akdedilen sulh antlaşmalarının uygulanması ve bu çerçevede ortaya çıkan meselelerin halliyle uğraştı. Söz konusu süreçte elçi kabulleri ve ziyafet merasimlerini oldukça sık bir şekilde gerçekleştirdi. Bu ziyafetleri, Bahariye, Beşiktaş, Çırağan, Sadabad ve Valide Sultan köşklerinde verdi. Sadaretinin sonlarında İran cephesindeki karışıklıklar nedeniyle hudut bölgelerinin tanzim ve tahkimi ile meşgul oldu. Yirmi üç ay süren sadareti, sınır meselelerinde ihmalkâr davrandığı, devlet işlerine yeterince özen göstermediği, rüşvet ve yolsuzluk ithamları nedeniyle 21 Nisan 1742'de son buldu. Azlinin ardından bostancıbaşı nezaretinde tevkif edildi ve bir süre sonra da Rodos Adası'na sürüldü.¹⁰

Ahmed Paşa'nın görevden alınmasından sonra servetine el konuldu.¹¹ Ancak padişah, Paşa'nın ailesinin mağdur olmasına rıza göstermeyerek Şehzade Camii civarındaki sarayını ve bünyesindeki değerli eşyaları onlara bıraktı. Ne var ki 21 Temmuz 1742'de çıkan yangında yapı ve içindekiler kullanılamaz hâle geldi. Ahmed Paşa, 19 Eylül 1743'te Erzurum ve Diyarbakır seraskerlerinin maiyetinde bulunması gereken askerleri toplayıp mahalline sevk etmek üzere sürgünde olduğu Rodos'tan

⁸ Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 514-516, 519-520, 523-525, 607-608, 627-629; Şemdanîzâde, *Mür'it-Tevârih*, s. 87.

⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt, II. Kısım, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995), s. 355.

¹⁰ Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 633-638, 642-649, 653, 658-661, 664-672, 675-676, 679-682, 685-702, 708, 713-719, 721-725, 728-729, 731-734, 737-738, 745-749; Şemdanîzâde, *Mür'it-Tevârih*, s. 98; Şehrîzâde Mehmed, *Hadîkatü'l-Vüzerâ Zeyli*, s. 219-220; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, s. 221; Emeccen, "Ahmed Paşa, Şehlâ", s. 114.

¹¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt, II. Kısım, s. 356.

Rakka'ya sürücü tayin edildi.¹² Bir süre sonra Sayda valisi oldu. Şubat-Mart 1744'te Anadolu Valiliği ile Kars Seraskerliğine getirildi. Kars'ın müdafaasında büyük başarı gösterdi. Akabinde hastalığını gerekçe gösterip Kars Seraskerliğinden azlini istedi. Talebi kabul edilerek 10 Aralık 1744'te Halep Valiliğine atandı.¹³ 7 Eylül 1745'te ikinci kez Anadolu Valiliği ile Kars Seraskerliğine tayin edildi. 5 Aralık 1745'te Halep valisi oldu.¹⁴ Bu süreçte kendisine Kandiye Muhafızlığı verilse de 1 Ocak 1747'de Halep Valiliğinde kalması uygun görüldü. Ahmed Paşa, Temmuz 1747'de Diyarbakır valisi, 19 Kasım 1747'de ise Bağdat valisi oldu. Ancak Bağdat'taki askerî karışıklık sebebiyle 6 Nisan 1748'de bu görevinden ayrılmak zorunda kaldı ve kendisine İçel arpalığı verildi. 12 Eylül 1748'de Mısır valisi, 25 Ekim 1750'de Adana valisi ve 26 Ağustos 1752'de yeniden Halep valisi oldu.¹⁵ Burada görev başında iken hastalığı sebebiyle 4 Şubat 1753'te vefat ederek Şeyh Bekir Zaviyesi'ne defnedildi.¹⁶

Şehla Ahmed Paşa, kaynaklara göre dirayet ve basiret sahibi, ilme ve marifete değer veren, çeşme, sebil ve medrese gibi hayır eserleri yaptırmaya istekli, vakarlı bir devlet adamıdır. Bununla birlikte bazı kaynaklarda tamahkâr, cimri, rüşvetçi ve kindar bir kişi olarak da ifade edilmektedir.¹⁷ Devrin önde gelen hattatlarından Mirahur Camii İmamı Emir Efendi'den sülûs ve nesih meşk etmiş, Fındıkzade İbrahim Efendi'den ise talik hattı dersleri almıştır. Özellikle divani yazı sahasında temayüz ederek şöhret kazanmıştır.¹⁸ Hz. Peygamber'in Kubbetü's-Sahra'da ayak izinin bulunduğu yerin örtüsünü altın ve gümüş işlemeli kumaştan yaptırdığı yeni örtüyle değiştirmiştir. Ayrıca buraya müzeyyen iki cilt *Mushaf* hediye etmiştir.¹⁹ Hubyar Mescidi'ne bir minber yaptırmış, bu minberin hizmetinden çıkan masrafların Abacı Mescidi karşısındaki mektebi vakfının gelirlerinden karşılanmasını şart koşmuştur. Ayrıca yine vakıf gelirlerinden karşılanmak üzere Şeyh Osman Dede'nin yazdığı *Miraciye*'nin Mirac Kandili'nde Galata Mevlevihanesinde okunması için yıllık 50 kuruş tahsis etmiştir. Bunların yanı sıra Nevbahar Mescidi'ne bir minber koydurup görevli tayin etmiştir. Zamanla harap olan Ayakapısı Mescidi'ni tamir ettirerek buraya gelir bağlamış, Bandırmalı Tekkesi Camii'nin de onarımını üstlenmiştir.²⁰ Bu faaliyetler, dinî ve içtimai yapıları ihya ve destekleme yönündeki hamiliğini göstermektedir. Muhallefat defterine göre Rabia Hanım isminde bir eşi ve adları zikredilmeyen çocukları bulunmaktadır.

¹² Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 755-756, 788.

¹³ Abdurrahman Ateş, *Osmanlı-İran Siyasi İlişkileri (1720-1747)*, (Ankara: Altınpost Yayıncılık, 2012), s. 225-231.

¹⁴ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt, I. Kısım, s. 306-307.

¹⁵ İzzî Süleyman Efendi, *İzzî Tarihi*, haz. Ziya Yılmaz, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019), s. 21-22, 37-54, 78-79, 119-120, 131, 141, 146-147, 275, 321, 423, 483, 533-535, 602, 791-792, 875, 956, 959; Şemdanîzâde, *Mür'it-Tevârih*, s. 142.

¹⁶ Şehrîzâde Mehmed, *Hadîkatü'l-Vüzerâ Zeyli*, s. 220; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, I. Cilt, s. 221; Emece, "Ahmed Paşa, Şehlâ", s. 114; Ayvansarayî Hüseyin Efendi, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, haz. Ahmed Nezih Galitekin, (İstanbul: İşaret Yayınları, 2001), s. 276.

¹⁷ Şehrîzâde Mehmed, *Hadîkatü'l-Vüzerâ Zeyli*, s. 220; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt, II. Kısım, s. 359.

¹⁸ Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn*, (İstanbul: Devlet Matbaası, 1928), s. 63.

¹⁹ Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 710-712.

²⁰ Ayvansarayî Hüseyin Efendi, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, s. 148-149, 276, 320, 621.

Şehla Ahmed Paşa'nın Mallarının Müsaderesi ve Muhallefatı

Şehla Ahmed Paşa'nın 4 Şubat 1753 tarihinde ölümünü müteakiben Osmanlı idari ve mali geleneğinde yerleşik bir uygulama olan müsadere süreci başlatılmıştır. Bu süreç Osmanlı merkezî yönetiminin taşradaki temsilcileri aracılığıyla yürütülen terekenin korunmasını esas alan klasik usule uygun biçimde gerçekleştirilmiştir.²¹ İlk aşamada Halep Kadısı Mehmed Nesih Efendi, terekenin yağmalanmasının önüne geçmek amacıyla Paşa'ya ait eşya ve malları zapt ettirmiştir. Böylece tereke, İstanbul'dan gönderilecek mübaşirin intikaline kadar resmî olarak koruma altına alınmıştır. Ancak sürecin başlangıcı, Paşa'nın görev süresince bazı mali ve idari sorunlar yaşaması nedeniyle sancılı olmuştur. Şehla Ahmed Paşa'nın Halep Valiliğine atandığı tarihten itibaren ciddi sağlık problemleri yaşadığı ve bu nedenle de görevini gereği gibi yerine getiremediği anlaşılmaktadır. Bu durum kapı halkı arasındaki levendat, gönüllüyan, tüfekciyan ve karakullukcuyan zümrelerinin sekiz aylık ulufelerinin ödenememesi sonucunu doğurmuştur. Söz konusu askerî zümrelerin birikmiş olan alacakları, Paşa'nın vefatıyla terekenin muhafazasını tehdit eden bir duruma sokmuştur. Öyle ki Şehla Ahmed Paşa'nın vefat ettiği 4 Şubat 1753'te söz konusu askerî gruplar, mahkeme ve saray çevresinde silahlı olarak toplanmış, geçmiş ulufelerini tahsil edebilmek amacıyla mühürlenmiş muhallefatı yağmalamaya teşebbüs etmişlerdir. Bu hadise taşradaki müsadere uygulamalarının sadece mali değil aynı zamanda asayiş boyutunu içeren bir süreç olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan karışıklığın önlenmesi ve muhallefatın yağmadan korunması amacıyla Halep Kadısı Mehmed Nesih Efendi ile Halep Muhassıl ve Mütesellimi Mehmed Ağa, şehir eşrafiyla birlikte bir dizi tedbir almak zorunda kalmıştır. Öncelikle Paşa'nın geride bıraktığı hayvanlar sınıflandırılmış, iş göremez

21 Osmanlı Devleti'nde uygulanan müsadere sistemi ve muhallefat defterleri üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu konuda yapılan bazı çalışmalar şunlardır: Halil İnalcık, "15. Asır Türkiye İktisadî ve İç-timaî Tarihi Kaynakları", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 15, 1-4 (1953-1954), s. 51-75; Ömer Barkan, "Edirne Askerî Kassamı'na Âit Tereke Defterleri (1545-1659)", *Belgeler*, 3, 5-6 (1966), s. 1-479; Yavuz Cezar, "Bir Âyanın Muhallefatı Havza ve Köprü Kazaları Âyanı Kör İsmail-Oğlu Hüseyin (Müsadere Olayı ve Terekenin İncelenmesi)", *Belleten*, 41, 161 (1977), s. 41-78; Fekete Lajos, "XVI. Yüzyılda Taşralı Bir Türk Efendi Evi", çev. M. Tayyib Gökbilgin, *Belleten*, 43, 170 (1979), s. 457-480; Bayram Ürekli ve Alpay Bizbirlik, "Karaman Vâlisi Çelik Mehmed Paşa'nın Terekesi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1 (1994), s. 175-220; Erhan Afyoncu, "İbrahim Müteferrika'nın Yeni Yayınlanan Terekesi ve Ölüm Tarihi Üzerine", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 15 (2004), s. 349-362; Temel Öztürk, "Trabzon Valisi Vezir Abdurrahman Paşa'nın Muhallefatı (1728-1730)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 18 (2008), s. 9-50; Tahir Sevinç, "Şam Valisi Emirü'l-Hac Süleyman Paşa'nın Muhallefatı (1743-1744)", *Belleten*, 77, 279 (2013), s. 467-522; Faruk Söylemez, "Malatya Mutasarrıfı Rışvanzade Abdurrahman Paşa'nın Terekesi", *History Studies*, 5, 5 (2013), s. 253-271; Osman Taşkın, "Sultan I. Abdülhamid'in Adamı Karavezir Seyyid Mehmed Paşa'nın Hayatı ve Muhallefatı", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5, 3 (2019), s. 546-571; Bekir Gökpinar, "Rakka Valisi Hamalızâde Ahmed Paşa'nın Muhallefatı", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5, 1 (2020), s. 144-191; İlhan Gök, "Diyarbakir Valisi Hüseyin Paşa-zade Sarı Mustafa Paşa'nın Hayatı ve Muhallefatı", *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2, 2 (2020), s. 23-57; Osman Taşkın ve Ersin Kırca, "Pargalı İbrahim Paşa'nın Müsadere Olunan Muhallefatı ve Mal Varlığına Ait Kayıtlar", *History Studies*, 13, 3 (2021), s. 1009-1036; Merve Karaçay Türkal, "Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın Muhallefatı (1692-1694)", *Selçuk Türkiyat*, 52 (2021), s. 213-237; Selim Parlaz, "Revan Muhafızı İbrahim Paşa'nın Muhallefatı", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 9, 1 (2022), s. 1-27.

durumda olanlar ayrılarak ekonomik değeri bulunanlar muhafaza edilmiştir. Bununla birlikte hayvanların yem ve iâşe giderlerinin zamanla piyasadaki değerlerini aşacağı düşüncesiyle atlar, develer, katırlar ve koyun sürüsü açık artırma usulüyle Suk-ı Sultani'de satışa çıkarılmıştır.²²

Halep Kadısı Mehmed Nesih Efendi'nin nezaretinde düzenlenen 7 Şubat 1753 tarihli satış defterine göre merhumun hayatta olduğu sırada Rışvan aşiretinden kendisine gelen 1.034 adet koyunu, birim fiyatı üç kuruş üzerinden satılarak 3.102 kuruş gelir elde edilmiştir. Bunun yanı sıra iş göremez durumda oldukları belirtilen 56 adet atı 1.721 kuruşa, 63 adet katırı 3.228 kuruşa, 35 adet devesi ise 1.539 kuruşa satılmıştır. Bu kalemlerin tamamından sağlanan toplam gelir 9.590 kuruşa ulaşmıştır. Satışı gerçekleştiren tellala 60 kuruş tellaliye ücreti verildikten sonra geriye 9.530 kuruş kalmıştır. Elde edilen gelirden askerî zümrelerin ulufeleri ödenmiştir. Buna göre divanegân ve gönüllüyan ulufesi için 2.324,5 kuruş, baş ağa ve sekbanan ulufesi için 2.603,75 kuruş, Arnavut piyadelerinin ulufesi için 670 kuruş, tüfekciyan ve karakullukcuyan ulufeleri için 3.677 kuruş sarf edilmiştir. Bu ödemelerin toplamı 9.275,25 kuruş olup söz konusu işlemler neticesinde 254,75 kuruş bakiye kalmıştır.²³

Halep Kadısı, 18 Mart 1753'te merkeze sunduğu arzında bu konuya ilişkin olarak askerî zümrelerin ödemelerinin kadı huzurunda şehrin ulema ve ayanının katılımıyla ve merhum Paşa'nın maiyetinden olan Ali Kethüda, Hazinedar Abdülkahir, Hazine Kâtibi Yakub ve Masraf Kâtibi Mustafa'nın tanıklıkları eşliğinde yapıldığını ifade etmiştir. Ulufelerini alan askerlerin teskin olduğunu, böylelikle muhallefatın mübaşir gelinceye kadar korunduğunu bildirmiştir.²⁴ Kadılar, Osmanlı hukuk sisteminde şikâyet ve taleplerin merkeze iletilmesine de aracılık etmektedir.²⁵ Bu bağlamda Halep Kadısı Mehmed Nesih Efendi, 20 Mart 1753'te Halep esnaf ve zanaatkârlarının müracaatı üzerine merkeze bir arz daha sunarak talimat verilmesi talebinde bulunmuştur. Söz konusu müracaatta merhum Paşa'nın esnaftan temin ettiği pirinç, yağ, et ve ekmek gibi iâşe ürünlerine karşılık toplam 6.017 kuruş tutarındaki bedeli ödemediği belirtilmiştir. Esnaf temsilcileri, alacaklarını mühürlü defterlerle ve şahitlerle ispat etmişler ve bu meblağın kayda geçirilen muhallefattan kendilerine ödenmesini talep etmişlerdir. Halep Kadısı, yapılan tahkikat neticesinde alacağın mevcudiyetinin doğrulandığını bildirip meseleyi merkezî idarenin takdirine bırakmıştır.²⁶

Osmanlı merkezî idaresi, müsadere uygulamalarında kaide olarak sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla işlemin gerçekleştirileceği mahallere mübaşirler tayin ederek ölen kişilerin geride kalan mal varlıklarını ayrıntılı

²² Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Defteri, Başmuhasebe Muhallefat Halifeliği Kalemi (D.BŞM.MHF.), 42-27.

²³ BOA, D.BŞM.MHF. 42-27.

²⁴ BOA, D.BŞM.MHF. 42-19.

²⁵ Murat Tuğluca, *Osmanlı Devlet - Toplum İlişkisinde Şikâyet Mekanizması ve İşleyiş Biçimi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2016), s. 46.

²⁶ BOA, D.BŞM.MHF. 42-20.

biçimde kayıt altına almıştır.²⁷ Bu uygulama doğrultusunda Şehla Ahmed Paşa'nın Halep'te bulunan mal ve eşyalarının zapt ve yazımı için Mirahur-ı Sani el-Hac Mustafa Ağa mübaşir olarak görevlendirilmiştir. Mustafa Ağa'nın görev mahalline süratle ve rahat bir şekilde ulaşabilmesi amacıyla yolculuğu boyunca kullanacağı kırk adet menzil atının hazırlanması hususunda görevlilere 14 Şubat 1753'te emir gönderilmiştir.²⁸ Müsadere süreci boyunca oluşturulan belgelerden anlaşıldığına göre Mübaşir Mustafa Ağa, mart ayının başlarında Halep'e ulaşmıştır. Böylece müsadere sürecinin ikinci aşamasına geçilmiştir. Öncelikle Halep Kadısı Mehmed Nesih Efendi'nin 8 Mart 1753 tarihli defterindeki kayıtlar esas alınarak merhumun İstanbul'a gönderilecek olan *Mushafları*, kitapları, değerli eşyaları, paraları ve alacakları, deftere kaydedilmiştir. Mübaşir Mustafa Ağa'nın bizzat katıldığı kayıt işlemleri, 6-10 Nisan 1753 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.²⁹

Ahmed Paşa'nın 6 Nisan 1753'te hazırlanan muhalefat defterine göre Halep'teki evinde bulunan çekmecesinden 6.754 adet zer-i mahbub altını ve 23,5 kuruş çil parası çıkmıştır. Altınların piyasa değeri yaklaşık 18.573,5 kuruştur. Tezkire ve defterlerdeki bilgiler göz önünde tutularak yapılan hesaplamadan sonra hazinesinde de 3.309,5 kuruş tespit edilmiştir. Ahmed Paşa'nın Harem Kethüdası İbrahim ve Miftah Ağası Mustafa'nın zimmetlerindeki parasından merhumun belgelendirilmiş masrafları düşüldükten sonra sırasıyla 4.790 ve 1.328,5 kuruşu daha çıkmıştır. Ahmed Paşa'nın ölümünden sonra kapı halkından olan levent ve gönüllülerin geçmiş döneme ait maaşlarını ödeyebilmek için merhumun at, deve, katır ve koyunları satılmış, böylece elde edilen gelirle askerlerin geciken ulufeleri dağıtıldıktan sonra 254,75 kuruşu artmıştır. Merhumun maiyetinden olan hazinedar, miftah ağası, hazine kâtibi, silahdar, iç çukadar, devatdar, sofracı, buhurdancı, cameşuycuda bulunan eşyalarının satışından 621 kuruş gelir elde edilmiştir. Ayrıca 27 adet iş göremez ve yaşlı olan atından 2.835 kuruş, 43 adet iş göremez ve sakat katırından 1.982,5 kuruş, 1 adet kısır kısrağından 180 kuruş, 11 adet iş göremez ve sakat sarac yedek ve saka atından 220 kuruş, 23 adet iş göremez ve sakat devesinden 950 kuruş gelir elde edilmiştir. Burada zikredilen tüm gelir kalemleri toplandığında Paşa'nın terekesinde 35.073 kuruşu bulunmaktadır. Paşa'nın tescil edilen 9.974,5 kuruşluk borcu toplam meblağdan düşüldükten sonra geriye 25.098,75 kuruşu kalmıştır. Ayrıca Ahmed Paşa'nın Halep'teki 5 adet evi, Müteveli İbrahim tarafından satışa çıkarılarak 1.900 kuruş ilave gelir elde edilmiştir.³⁰

6 Mayıs 1753 tarihli muhalefat defteri, Şehla Ahmed Paşa'nın satılan eşya ve malları, diğer gelir kalemlerinden elde edilen nakit meblağı, terekeden yapılan ödemeleri son bakiyeyi göstermesi bakımından önemlidir. Paşa'nın muhalefatından satışına karar verilen ürünler değerleri tespit edilerek müzayede ile tasfiye edilmiştir. Bu son süreç, yeni Halep Kadısı Derviş Mustafa Efendi, Mübaşir Mustafa

²⁷ Cahit Telci, "Osmanlı Devleti'nde 18. Yüzyılda Muhalefat ve Müsâdere Süreci", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22, 2 (2007), s. 151-153.

²⁸ BOA, Bab-ı Asafi, Divan-ı Hümayun Sicillatı Mühimme Defterleri (A.DVNS.MHM.d.), 57/595.

²⁹ BOA, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e.), 225/28-1, 2.

³⁰ BOA, TS.MA.e. 225/28-2.

Ağa, Halep Muhassılı Mehmed Ağa ve eşrafin nezaretinde gerçekleşmiştir. Satışa çıkarılan mallardan 17.485,5 kuruş gelir elde edilmiştir. Bu meblağa Paşa'nın hazinesi ve çekmecesinden çıkan nakit parası ve küçükbaş hayvanların satışından temin edilen 35.073 kuruş ile vakıf harici gayrimenkulleri arasında yer alan 5 adet evinden gelen 1.900 kuruş ilave edilmiştir. Böylece toplam gelir 54.458,5 kuruşa ulaşmıştır. Elde edilen yekûndan Ahmed Paşa'nın borç ve masrafları mahsup edilmiştir. Masraf kalemleri şu şekildedir: Kapı halkının ödenmemiş maaşları için 9.974,5 kuruş, esnaftan alınan borçlar için 5.000 kuruş, yine esnaftan temin edilen arpa ve benzeri tayinat bedelleri için 5.000 kuruş, İstanbul'a gönderilen develer, katırlar ile bunların sürücüleri ve mübaşirlerin maiyetindeki görevlilerin harcırahları için 1.510 kuruş, deve ve katırların nal, semer, çul, yağ ve katran gibi giderleri için 150 kuruş, hayvanların satışına kadar olan iâşe masrafları için 250,5 kuruş, muhallefat defterini İstanbul'a götüren şatırın harcırahı için 250 kuruş, padişahın muhallefattan talep ettiği eşyaların nakli için tutulan yük hayvanlarının ücreti olarak 910 kuruş, eşyaların yükleme ve indirilmesi için tutulan dört kişinin hammaliye ücreti olarak 60 kuruş, merhumun eşi Rabia Hatun'un mihr-i müeccel bedeli olarak 833 kuruş 40 akçe, tellaliye ve kâtibiye ücreti 500 kuruş olmak üzere borç ve masrafların toplamı 24.438,5 kuruş 20 akçedir. Bu meblağın 54.458,5 kuruşluk toplam gelirden düşülmesiyle geriye 30.019,5 kuruş 50 akçe kalmıştır. Bakiye meblağ Mübaşir Mustafa Ağa'ya teslim edilmiştir.³¹ Mustafa Ağa, müsadere sürecinin tamamlanmasından sonra Haziran 1753'te İstanbul'a dönerek Enderun Hazinesi için uygun görülen eşya, kitap ve nakdi ilgili görevlilere teslim etmiştir. Böylece Ahmed Paşa'nın yaklaşık 6 ay süren müsadere süreci büyük ölçüde tamamlanmıştır.³²

Muhallefatından Enderun Hazinesine Aktarılanlar

Kitaplar

Matbaanın yaygınlaşmasına kadar kitap, bilgiye ulaşma aracı olmasının yanı sıra üretim maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle oldukça pahalı ve erişimi sınırlı bir eşyaydı. Bu durum, kitabın yalnızca bir bilgi aracı değil aynı zamanda önemli bir maddi değer olarak görülmesine de yol açmıştır. Bundan dolayı kitaplar, muhallefat defterlerinde kendisine yer edinmiştir.³³ Şehla Ahmed Paşa'nın muhallefatında 145 adet kitap bulunmaktadır. Bu kitapların toplam cilt sayısı 180'dir. Paşa'nın ilmi ve kültürel birikimine dair önemli ipuçları sunan kitaplarının sayı ve çeşitliliği, çağdaşı olan birçok paşanın kitaplarının ortalamasının üstündedir.³⁴ Muhallefat defterindeki kitaplar, pratik bir usulle kaydedilmiştir. Burada temel amaç, kitapların eksiksiz zapt edilmesi ve kayıt altına alınmasıdır. Kitapların ayrıntılı biçimde tanıtılması veya teşhisi tali bir husustur. Ayrıca bunları kaydeden kişi hafızıkütüp

³¹ BOA, Cevdet, Maliye (C.ML.), 189-7845-1.

³² BOA, Bab-1 Defteri, Başmuhasebe Kalemi Defterleri (D.BŞM.d.), 3241.

³³ Abdulkasim Gül, "Şahsi Kütüphanelerine Göre Osmanlı Devlet Adamlarının Tarih Kitabı Sahipliği ve Tarihe İlgileri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 54 (2025), s. 322.

³⁴ Gül, "Şahsi Kütüphanelerine Göre Osmanlı Devlet Adamları", s. 362-371.

olmadığı için kitapları tam olarak teşhis edemeyeceği de hatırdan uzak tutulmalıdır. Bu sebeple kayıtlar, bir kütüphane kataloğu titizliğinde hazırlanmadığı için bazı karışıklık ve yanlışlıklar barındırmaktadır. Nitekim *Hidâye*, *Câmi'ü's-Sağîr* ve *Mesâbîh* gibi meşhur bazı eserlerin müellifleri çoğu kez belirtilmemiştir. Bazen *Kâmûs[ü'l-Muhîr]* ve *Nefehât[ü'l-Üns]* örneklerinde görüleceği üzere eser adları kısaltılmış, kimi zaman ise *Lugat-i Ni'metullâh* ve *Lugat-i Vankulu* gibi çok bilinen eserler, sadece yazar isimleriyle (Nimetullâh ve Vânî) kaydedilmiştir. Bunun yanında bazı kitaplar, özel isimleri yerine içeriklerini yansıtan tanımlayıcı ifadelerle zikredilmiştir. *Enîsü'l-Ârifîn*'in *Ahlâk-ı Azmî* adıyla kaydedilmesi bunun örneklerinden biridir. Ayrıca *Kitâb fî'n-Nahv* örneğinde olduğu gibi kimi kayıtlarda sadece tür adı belirtilmiş, eser ve müellif bilgisine yer verilmemiştir.

Bazı kitapların sadece müellif adlarıyla kaydedilmiş olması eserlerin teşhisi bakımından birtakım karışıklıklara yol açmaktadır. Mesela Sadrüşşerîa'nın *Tenkîhu'l-Usûl*, *Şerhu'l-Vikâye* ve *Muhtasaru'l-Vikâye* gibi birkaç meşhur eseri vardır.³⁵ Bu sebeple kayıtlarda yalnızca müellif adının zikredilmesi hangi eserin kastedildiğinin kesin olarak belirlenmesini güçleştirmektedir. Âhî Çelebi ve Sa'dî Çelebi kayıtları ise müellifi teşhis için yeterli değildir. Zira aynı isimle anılan birkaç müellif vardır. Monlâ Câmî 2 cilt kaydında ise eserin muhtevası tam olarak belli değildir. 2 ciltlik bir kitap olması hasebiyle Molla Câmî'nin külliyatı olması muhtemeldir. Şairin yedi mesneviden oluşan *Heft Evreng'i* ile üç divanının yer aldığı manzum eserleri külliyat olarak anıldığı gibi mensur eser ve risalelerinin de dâhil olduğu bütün çalışmaları aynı şekilde külliyat olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca bazı eser isimleri yanlış kaydedilmiştir. Mesela *Külliyât-ı Hâfız* olarak zikredilen eser, *Dîvân-ı Hâfız*'dır. Çünkü Hâfız'ın bilinen tek eseri divanıdır ve bu da külliyat olarak isimlendirilmemektedir. *Dîvân-ı Eflahu's-Şu'arâ* isimlendirmesinde daha farklı bir problem söz konusudur. Nitekim klasik edebiyat literatüründe "eflahu's-şu'arâ" yerine "emlahu's-şu'arâ" tanımlaması mevcuttur. Bu sıfat genellikle büyük şairler için kullanılmakta olup muayyen bir şaire işaret etmemektedir. Eğer söz konusu kitap bir divan ise şairinin sadece sıfatı yazılmış, mahlası unutulmuştur.

Kütüphane defterlerinin hazırlanmasında *Mushaf*, tefsir, hadis, usul-i din, fıkıh, kelam, tasavvuf vs. şeklinde bir konu sıralaması takip edilmektedir. Muhallefat kaydında da bu tasnife büyük ölçüde bağlı kalınmıştır. Ahmed Paşa'nın kitaplığının ağırlığını tefsir, hadis, fıkıh, kelam, tasavvuf ve siyer kitapları oluşturmaktadır. Bu kitapların tamamına yakını Arapçadır. Burada zikredilen dinî kitapların birçoğu orta ve yüksek dereceli Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulmaktadır. Osmanlı'nın hemen her döneminde revaçta olan bu eserler, ortalama bir medrese müderrisi veya talebesinin müracaat kitapları arasında yer almaktadır.

Muhallefat defterinin kitaplar kısmında ilk olarak altın pazubentli bir *Mushaf* kayda geçirilmiştir. Bunu dönemin önde gelen hattatlarından Suyolcuzade Mustafa Eyyubî ve Mustafa Dede'nin istinsah ettiği *Mushaf*lar takip etmektedir. Devamında ise kenarlarında açıklayıcı notlar ve tezhipler bulunan *Mushaf* cüzleri, orduda

³⁵ Şükrü Özen, "Sadrüşşerîa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. XXXV, 2008, s. 429-430.

manevi koruyucu nitelik atfedilen sancak *Mushafları* ve başta Enam Suresi olmak üzere çeşitli sure ve duaları içeren 2 ciltlik *Enam-ı Şerîf* yer almaktadır. Şehla Ahmed Paşa'nın kitaplığındaki fıkıh ve akait kitapları, Hanefî ve Matüridî mezheplerinin temel eserleridir. Tefsir ve hadis sahasına ait eserler ise türünün klasikleri niteliğinde olup kütüphanelerin müracaat kitaplarındandır. Şahıs kitaplıklarında çok tesadüf edilmeyen *Tefsîr-i Ebûssu'ûd* bu bağlamda dikkat çekicidir. Osmanlı'da çok fazla okunan eserler arasında yer alan Kadı İyaz'ın *Şifâ-yı Şerîf* ve Muhammed bin Süleyman el-Cezûlî'nin *Delâilü'l-Hayrât*'ı ve bu eserlerin şerhleri Paşa'nın kitapları arasındadır. Bu eserler haricinde siyer ve İslam tarihine dair kitaplar bulunmaktadır. Defterde, tasavvuf sahasına ait eserler de mevcuttur. İbn Arabî'nin *Fütûhât-ı Mekkiyye*'si ve *Fusûsu'l-Hikem*'inin şerhi, Molla Câmi'nin *Nefahâtü'l-Üns*'ü ve tercümesi, İsmail Rusûhî Ankaravî'nin *Minhâcü'l-Fukarâ*'sı ve Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî'nin *Mesnevî-i Şerîfi* Paşa'nın tasavvufa ilgisini gösterecek niteliktedir.

Ahmed Paşa'nın muhallefatında siyer haricinde birkaç tarih kitabı kayıtlıdır. Bunlar müellifi belirtilmeyen *Târîh-i Âl-i Osmân*, Hezarfen Hüseyin Efendi'nin *Târîh-i Tenkîhü't-Tevârîh-i Mülûk*'ü, yine müellifi zikredilmeyen Farsça bir tarih kitabı ve İbn Haldun'un *Târîh*'idir. Paşa'nın kitapları arasında *Kâmûsü'l-Muhît*, *Ferheng-i Şu'ûrî*, *Lugat-i Ni'metullâh*, *Lugat-i Vankulu* gibi muteber sözlükler yer almaktadır. Bunun yanı sıra Arapça sarf ve nahiv kitapları görülmektedir. Sayıca az olmakla birlikte astroloji, tıp ve zooloji konularında yazılmış kitaplar da yer almaktadır. Muhallefat defterinde kayıtlı üç divan vardır. Bunlar Osmanlı'da en çok okunan divanlar arasında yer alan *Dîvân-ı Hâfız* ve *Dîvân-ı Nâbî* ile muhtevası tam olarak bilinmeyen bir divandan ibarettir. Ayrıca Nâbî'nin nasihatname türünde kaleme aldığı *Hayriyye* mesnevisi de defterde kayıtlıdır. Bu manzum eserler haricinde Alâeddin Ali Çelebi'nin *Hümâyûnnâme* adlı *Kelile* ve *Dimne* tercümesi ile Azmî Pîr Mehmed Efendi'nin *Enîsü'l-Ârifîn* (*Ahlâk-ı Azmî*) adlı *Ahlak-ı Muhsînî* tercümesi edebî ve ahlaki konudur. Bu kitaplar, Paşa'nın hikemî eserlere ilgi duyduğunu göstermektedir.

Muhallefat defterindeki kayıtlar Ahmed Paşa'nın ilimle iştigal eden entelektüel bir yönetici olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Ahmed Paşa, bir kitap koleksiyoneri değildir. İlmiye sınıfından olmamasına rağmen kitaplarının ekserinin Arapça olması, belli bir tedrisattan geçtiğine işaret etmektedir. Uzun yıllar Arap bölgelerinde yöneticilik yapması, Arapçaya vukufiyetini ileri seviyeye taşıdığını göstermektedir.

Altınlar ve Kişisel Değerli Eşyalar

Osmanlı devlet ricalinin servet ve toplumsal statülerini yansıtan başlıca ürünler arasında altınlar, değerli maden ve taşlarla bezenmiş silahlar, zinet eşyaları, saatler ve çeşitli güzel kokular önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Şehla Ahmed Paşa'nın Halep'teki konağından çok sayıda altın ve kıymetli eşya çıkmıştır. Söz konusu altın ve değerli eşyalar Paşa'ya ait olan Hint işi bir çekmece içinde bulunmuştur. Bu çekmecede 97 adet büyük altın, 147 adet küçük altın, 2 adet Ceneviz altını, 1 adet elmas, zümrüt ve yakut gibi değerli taşlarla süslü altın hançer ve bıçak, 1 adet elmas ve lal taşıyla süslü altın hançer ve bıçak, 1 adet 4 karatlık elmas

yüzük, 3 adet altın saat, 2 adet sim saat, 1 adet altın basma saat, 1 adet elmaslı ud kutusu, 1 adet içinde panzehir bulunan sim hokka, 5 adet inci, 162 dirhem amber, 3 adet misk-i nafe, 56 dirhem ud, 3 kıta panzehir, 34 adet tenzu,³⁶ 1 kıta narçil,³⁷ bir miktar mamiran çiçeği³⁸ gibi ecza ve ıtriyat malzemeleri, 3 adet naka tespih, 3 adet kalembek tespih, 2 adet dürbün, 1 adet kalemtıraş, 2 adet sandal sakal tarağı, 9 adet gözlük, 3 adet dürbün, 2 adet maden makas kuburu, 1 adet tırnak bıçağı, 3 adet cetvel ve 3 adet fağfuri tabak mevcuttur.³⁹ Altın ve eşyaların Hint işi çekmece- de muhafaza edilmesi içindekilerin yüksek maddi değere sahip olduğunu göstermektedir. Kıymetli taşlarla bezeli altın hançer ve bıçaklar, 4 karatlık elmas yüzük, altın ve gümüş saatler kişisel servetin yanı sıra Paşa'nın itibarını yansıtan eşyalar olarak da değerlendirilebilir. Tespihler, dürbünler, gözlükler, cetveller, kalemtıraş, hokka gibi eşyalar bürokratik kimliğiyle alakalıdır. İnci, amber, misk, ud, panzehir, tenzu, narçil ve mamiran gibi ecza ve ıtriyata dair malzemeler, Paşa'nın hem güzel kokulara olan temayülüyle hem de sağlık hususundaki hassasiyeti ile ilişkilendirilebilir. Öte yandan gözleriyle alakalı bazı sağlık sorunları yaşadığı bilinen Paşa'nın terekesinde gözlüklerin ve çeşitli ecza ürünlerinin yer alması dikkat çekicidir. Terekedeki diğer değerli eşyalar ise 3 adet taşlı altın zarf, 9 adet sade altın zarf, 34 adet sim zarf, 2 adet altın saat, 100 dirhem ud, 1 adet sim devat ve 1 adet sırmalı Mekke-i Mükerrerme'nin anahtar kesesidir.⁴⁰

Giyim Kuşam

Giysiler, koruma ve örtünme işlevlerinin yanı sıra toplumların inanç sistemleri, kültürel değerleri ve sosyoekonomik yapılarının etkisiyle biçimlenmiştir. Bu nedenle giyim kuşam kültürü, birey ve toplumların yaşam şekilleri ve kültürel dönüşümlerini anlamaya imkân veren tarihî ve kültürel belge niteliğindedir.⁴¹ Terekede Paşa'nın hem ihtiyacını karşılayan hem de itibarını yansıtan gösterişli giysiler bulunmaktadır. Bu bağlamda kürk yakalı, dar yenli ve uzun kollu bir üstlük olan kontoşlar⁴² dikkat çekmektedir. Kayıtlara göre Paşa'ya ait 1 adet al çukaya kaplı siyah tilki kontoş, 1 adet sarı çukaya kaplı siyah tilki kontoş ve 1 adet yeşil çukaya kaplı sırt samur kontoş mevcuttur. Söz konusu elbiselerin nitelikleri açıkça belirtilmiş olup yapımında dönemin en kıymetli kürk türleri içinde yer alan siyah tilki kürkü ve samur sırtı kürkü ile kırmızı, sarı ve yeşil çuka kumaşlar kullanılmıştır.

³⁶ "İçinde güzel kokular bulunan yuvarlak kutu." *bk.* Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, C. 5, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007), s. 4737.

³⁷ "Hindistan cevizi." *bk.* Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, haz. Ömer Faruk Akün, (İstanbul: Alfa Basım, 1998), s. 1446-1447.

³⁸ İlaç yapımında kullanılan bir bitki, kırlangıç otu." *bk.* Arif Bilgin, "Osmanlı Döneminde İlaç Yapımında Kullanılan Tıbbî Bitkiler", *Osmanlılarda Sağlık*, I, ed. Coşkun Yılmaz ve Necdet Yılmaz, (İstanbul: Biofarm, 2006), s. 258.

³⁹ BOA, TS.MA.e. 225/28-I; BOA, D.BŞM.d. 3241.

⁴⁰ BOA, TS.MA.e. 225/28-I; BOA, D.BŞM.d. 3241.

⁴¹ Zülfiye Koçak, "Manastır'da Kadın Giyim-Kuşam Kültürü (1700-1730)", *XIX. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 3-7 Ekim 2022, III/II*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2024), s. 951-952.

⁴² "Tatar beylerinin giydikleri yüzü harçlı, dar kollu üstlük libas." *bk.* Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, (İstanbul: Doğan Kitap, 2015), s. 163.

Bunlara ilaveten Paşa'nın 1 adet fıstıklı çukaya kaplı sırt samur feracesi, 2 adet sarı ve mor şal ve çukaya kaplı sırt samur biniş kürkü bulunmaktadır. Sırt şalı olarak kaydedilmiş 19 adet elvan ketfi şalı mevcuttur. Bu çeşitlilik Paşa'nın gündelik ve resmî hayatında farklı seçeneklerinin olduğunu göstermektedir. Giysiler başlığı altında tasnif edilebilecek olan came, şal, destar, kuşak gibi eşyalar çoğunlukla taka⁴³ birimi ile kaydedilmiştir. Buna göre terekede 5 taka came ve şal, 10 taka cevzi destar, 4 taka sudbendi destar, 48 taka mütearif destar, 2 taka tensuh destar, 21 taka çakmaklı destar, 4 taka işleme ve zerli şal kuşak yer almaktadır. Ayrıca kullanıma hazır 1 tahta sincap kürkü ve 9 adet samur danesi bulunmaktadır. Giysiler kısmındaki ürünler adet, taka, tahta ve dane gibi sayı ve miktar birimleri kullanılarak yazılmıştır.⁴⁴

Kumaşlar

Osmanlı Devleti'nde kumaş, ekonomik değerinin yanında siyasi ve kültürel açıdan da önem taşımaktaydı. Padişahların devlet adamlarına, saray görevlilerine ve yabancı elçilere hilat giydirmesi veya değerli kumaşlar hediye etmesi, İslami gelenek çerçevesinde kudret ve cömertliğin göstergesi olarak kabul edilirdi. Diplomatik ilişkilerde karşılıklı hediyeleşmelerde pahalı kumaşlar önemli bir yer tutmaktaydı. Bunun yanında kumaşlar; sancak, çadır, örtü ve gösterişli kıyafetler gibi çeşitli alanlarda kullanılarak Osmanlı merasimlerinin ihtişamını artıran aksesuarlar arasında yer almıştır.⁴⁵

Şehla Ahmed Paşa'nın terekesinde çok sayıda ve farklı türde kumaş ve bezin bulunması onun servetinin bir kısmının tekstil ürünlerinden oluştuğunu göstermektedir. Bu evsftaki mal varlığı ve çeşitliliği sadece kişisel tüketim ve aile fertlerinin ihtiyaçlarıyla izah edilemeyecek bir boyuttadır. Söz konusu tekstil birikimi muhtemelen Paşa'nın görev yaptığı çevrenin sunduğu ticari imkânlarla ilişkilidir. Paşa'nın uzun yıllar görev yaptığı Halep, bölgenin önde gelen ticaret merkezlerinden biri olup ipekli, pamuklu ve yünlü kumaşların üretim ve sevkiyatında iç ve dış pazarlar için önemli bir yere sahiptir. İran, Anadolu ve Hindistan menşeli tekstil ürünlerinin bol miktarda bulunduğu bir şehirde görev yapan Paşa'nın bu ürünlere kolaylıkla erişebilmesi gayet tabiidir. Halep'in sağladığı ticari imkânlar muhallefet defterinde yer alan kumaş çeşitliliğine de yansımıştır. Bundan ötürü

⁴³ "Bir nevi kumaş topu." bk. Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 866.

⁴⁴ BOA, TS.MA.e. 225/28-2; BOA, D.BŞM.d, 3241.

⁴⁵ Özer Küpeli, "Revan Seferi'ne Götürülen Padişah Kıyafetleri", *Cihannüma: Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 2, 2 (2016), s. 33-34.

terekede çitari,⁴⁶ kutnu,⁴⁷ gezi,⁴⁸ keremsut,⁴⁹ atlas, astar, çuka, çit,⁵⁰ hatayi,⁵¹ kemha,⁵² diba,⁵³ sandal,⁵⁴ beldar ve evrengşahi gibi kumaşlar dikkat çekmektedir. Ürünler bazen Diyarbakır, Şam, Hindî, Halebi ve Kirmanî gibi ait oldukları yerleri gösteren isimlerle anılmış olup farklı renk, motif ve işlemlere sahiptir. Kumaş ve bezlerin birçoğu Halep ve Hindistan menşelidir. Kumaşlar genellikle taka birimiyle kaydedilmiş olmakla beraber bazen adet, zira, pastav⁵⁵ ve top gibi ölçü ve miktar bildiren birimlerle de yazılmıştır.

Muhallefat defterindeki kumaşlar arasında 32 taka alaca çitari, 50 taka alaca sureti, 12 taka nehsari bez, 1 taka fitilli beyaz bez, 8 taka Hindî çeşm-i bülbül, 8 taka elvan Hindî alaca kutnu, 12 taka elvan Hindî sade kutnu, 7 taka elvan gezi Hindî keremsut, 14 taka alaca ve sade muhtarhani keremsut, 7 taka elvan alaca Hindî kutnu, 2 taka Hindî yeşimi, 30 taka Hindî zerli, 5 taka Hindî telli beldar ile çiçekli kutnu, 37 taka telli ve çiçekli Hindî ve sade keremsut, 12 taka keremsut ve şirbab, 15 taka Halebi zerli, 55 taka Halebi çiçekli keremsut ve beldar, 13 taka mirahurkârî çiçekli keremsut, 3 taka alaca zerli çiçekli Acem kutnusu, 367 zira elvan atlas, 434 zira elvan çuka, 5 taka Halebi alaca ve keremsut, 224 zira telli hatayi, 4 zira sade kemha, 14 zira elvan telli diba, 7 taka Hindî beyaz bez, 2 top beyaz Şam bezi, 27 top kırmızı Diyarbakır bezi, 2 top Diyarbakır çiti, 8 taka Şam keremsutu, 55 zira beyaz ve yeşil sandal, 8 taka Halebi çiçekli keremsut, 16 taka Halebi sade kutnu, 30 zira Halebi atlas, 1 taka Halebi sade keremsut, 6 taka Halebi taraklı kutnu, 1 taka telli Halebi beldar, 1 taka çiçekli maldepe, 1 taka Kirmanî şal, 1 taka muhabbethani, 2 taka fitilli nehsari, 1 taka Hindî boyalı bez, 2 taka evrengşahi, 460 zira sırma, 18 adet beyaz kaba astar, 232 zira sim hilatlık kerrake,⁵⁶ 880 zira şerit yer almaktadır.⁵⁷

Terekede don ve çakşır dikiminde kullanmak için ayrılmış çok sayıda kumaş ve bez bulunmaktadır. Bunlar genellikle herhangi bir miktar ve ölçü birimi belirtilmeden yazılmıştır. Bununla birlikte birkaç yerde adet ve zira birimleri kullanılmıştır.

⁴⁶ "Bir ipek, üç pamuk ipliği ile dokunmuş, sarı ve kırmızı çubuklu kumaş." *bk.* Barış Dağlı, *Kelime Kazanımı Üzerine Bir Araştırma (Kıyafet ve Kumaş Adları Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007, s. 74.

⁴⁷ "Pamuklu dokumalara verilen addır. Atlas ile kemha arasında, bir yüzü ipekli, diğer yüzü pamuklu, yıkanmaya karşı dayanıklı, eni dar olan bir kumaş." *bk.* Dağlı, *Kelime Kazanımı Üzerine Bir Araştırma*, s. 180.

⁴⁸ "Çözücü ipek, atkısı ipek ve iplik karışığı sık dokunmuş harelî kumaş." *bk.* Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983), s. 348.

⁴⁹ "Bir tür ipekli kumaş." *bk.* Dağlı, *Kelime Kazanımı Üzerine Bir Araştırma*, s. 165.

⁵⁰ "Üzeri çiçekli ve şekilli pamuk bez, basma." *bk.* Saim Savaş, "Sivas Valisi Dağıstânî Ali Paşa'nın Muhallefatı, XVIII. Asrın Sonunda Osmanlı Sosyal Hayatına Dâir Önemli Bir Belge", *Belgeler*, 15, 19 (1993), s. 285.

⁵¹ "İpek ve kılaptanla dokunmuş sert bir kumaş." *bk.* Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi*, s. 349.

⁵² "Bir nevi ipekli kumaş, havsız kadife." *bk.* Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004), s. 241.

⁵³ "Lüks bir ipekli kumaş." *bk.* Savaş, "Sivas Valisi Dağıstânî Ali Paşa", s. 285.

⁵⁴ "İpek-pamuk karışımı bir kumaş." *bk.* Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi*, s. 360.

⁵⁵ "Çuha topu yerine kullanılan bir tabirdir." *bk.* Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri*, II, s. 754.

⁵⁶ "Yün ve sof bezinden yapılan ince, hafif cübbe." *bk.* Fehmi Yılmaz, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, (İstanbul: Gök-kubbe, 2010), s. 337.

⁵⁷ BOA, TS.MA.e. 225/28-2; BOA, D.BŞM.d, 3241.

Don yapımı için hazırlanan kumaş ve bezler arasında telli Acem zerbaftı,⁵⁸ elvan atlas, beyaz Frengi diba, elvan sâye⁵⁹ çuka, elvan kadife, elvan çuka, hatayi, beyaz su dibası, beyaz istüfe⁶⁰ hatayi, beyaz tülbent üzerine işleme çiçekli, mevclî sof, elvan şali, boyalı bez, elvan kanaviz, Şami dimi⁶¹ bulunurken çakşır yapımında ise şali kumaş yer almaktadır.⁶²

Ev ve Mutfak Eşyaları

Devlet ricaline ait olan konaklarda bulunan ev ve mutfak eşyaları ile döşeme mefruşatı, işlevsel özelliklerinin yanı sıra mülk sahibinin toplumsal itibar ve ekonomik gücünü yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır. Şehla Ahmed Paşa'nın İstanbul'a gönderilmek üzere kayıt altına alınan ev ve mutfak eşyalarının sayıca az olduğu görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu eşyalar, umumiyetle yüksek maddi değere sahip parçalardan oluşmaktadır. Nitekim bu araç ve gereçlerin biri altından olup diğerleri gümüşten mamuldür. Eşyaların sayıları çoğunlukla adet esasına göre belirtilmiş, ağırlıkları ise dirhem cinsinden verilmiştir. Terekede ev eşyası olarak 5 adet sim leğen ve ibrik, 3 adet sim şamdan, 2 adet sim gülâbdan ve buhurdan, 3 adet sim buhurdan, 4 adet sim gülâbdan, 1 adet sim gülâbdan tabağı ve 2 adet sim kabaralı şamdan sofrası kayıtlıdır. Tekstil malzemesi olarak 3 adet Hint çiti yemeni yorgan yüzü, 1 adet beyaz suzeni⁶³ seccade, 1 adet beyaz çuka işleme seccade ve 1 adet kanaviz üzerine sırma işleme seccade bulunmaktadır.⁶⁴ Mutfak eşyaları arasında 11 adet fağfuri fincan, 4 adet altın hokka ve kaşık, 1 adet sim askı, 2 adet sim kahve ibriği, 1 adet sim kahve süzğüsü, 1 adet sim tuzluk, 1 adet sim kahve tepsisi, 1 adet sim şeker kutusu, 2 adet sim hokka, 2 adet sim kaşık, 18 adet sim şerbet kâsesi ve tabak, 2 adet sim hoşaf tepsisi ve 1 adet sim yemek tepsisi yer almaktadır.⁶⁵

Silahlar ve Diğer Askerî Teçhizat

Silah, yakın veya uzak mesafeden kullanılabilen, yapısal özelliklerine uygun biçimde etkisini göstererek canlı hedefleri etkisiz hâle getiren, cansız hedeflerde tahribat oluşturan ve aynı zamanda kullanıcısını karşı tarafın saldırı, tahrip ve imha etkilerinden korumaya yönelik araçların genel adıdır. Silahlar, insanlık tarihi boyunca teknolojik, askerî ve stratejik gelişmelere bağlı olarak farklı biçimlere dönüşmüştür. Bu doğrultuda kullanım şekilleri, teknik özellikleri, etki alanları ve

⁵⁸ "Sırma ve altın tellerle dokunan bir kumaş." *bk. Dağlı, Kelime Kazanımı Üzerine Bir Araştırma*, s. 289.

⁵⁹ "Bir cins çizgili kaba yünlü kumaş." *bk. Kütükoğlu, Osmanlılarda Narh Müessesesi*, s. 360.

⁶⁰ "Sırmalı veya kılaptanlı bir cins ipekli kumaş." *bk. Koçu, Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, s. 140.

⁶¹ "Sık dokunmuş kaba bir bez, kalın pamuklu dokuma." *bk. Dağlı, Kelime Kazanımı Üzerine Bir Araştırma*, s. 87.

⁶² BOA, TS.MA.e. 225/28-2; BOA, D.BŞM.d, 3241.

⁶³ "Kumaş üzerine iğne ya da tığ ile yapılan bir işleme türü." *bk. Dağlı, Kelime Kazanımı Üzerine Bir Araştırma*, s. 243.

⁶⁴ BOA, TS.MA.e. 225/28-2; BOA, D.BŞM.d, 3241.

⁶⁵ BOA, TS.MA.e. 225/28-2; BOA, D.BŞM.d, 3241.

tarihsel gelişimleri esas alınarak çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur.⁶⁶

Şehla Ahmed Paşa'nın muhalledat defterindeki silahlar, ateşsiz ve ateşli olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilebilir. Terekede ilk sıralarda kılıç, gaddare,⁶⁷ yatağan,⁶⁸ hançer, hışt,⁶⁹ ok ve topuz gibi delici, kesici ve parçalayıcı olan kadim savaş araçları ve onlara ait ekipmanlar kaydedilmiştir. Silah ve savaş araçları çoğu kez adet olarak belirtilmişken piştov çift birimi ile, ok ve yay ise içinde bulundukları sandık sayısı ile yazılmıştır. Ayrıca gümüşten imal edilen araç ve gereçler bazen adet ve dirhem, bazen ise sadece dirhem cinsinden kaydedilmiştir. Terekede ilk olarak yazılanlar, değerli taşlar ve madenlerle tezyin edilen kılıçlar olmuştur. Bu bağlamda 2 adet balgami kabzalı, yakut ve zümrütle süslenmiş, altın bezemeli kılıç ve bent dikkat çekmektedir. Üçüncü sırada 1 adet ağrıboz kabzalı, yakut ve zümrütle süslü, altın bezemeli kılıç ve bent zikredilmiştir. Bunları 4 adet sim yaldızlı kılıç ve bent, 1 adet sim kılıç, 5 adet simli kılıç ve bent, 1 adet simli ve yaldızlı kılıç kını izlemektedir. Terekede 25 adet sim yaldızlı gaddare, 2 adet simli yatağan, 8 adet simli şatır hıştı, 27 adet sim yaldızlı topuz ve 2 sandık ok ve yay bulunmaktadır. Ok, barut ve bazı küçük silahları koymak için 1 adet altın kabaralı tirkeş, 1 adet sim kabaralı tirkeş ve takım halinde 1 adet simli palaska ve vezne, 8 adet sim yaldızlı şatır kuşağı ile hançer, 12 adet sim yaldızlı şatır ve mataracı gaddaresi ile kemer ve 6 adet sim çavuş kuşağı kayıtlıdır. Diğer askerî teçhizat arasında 5 adet simli çavuş çevgeni, 500 dirhemlik sim çavuş çelengi, 7 adet sim matara ve 390 dirhemlik sim şatır düğmesi yer almaktadır. Ateşli silahlar kısmında uzun menzilli 24 adet şeşhane tüfek ile teknik bakımdan daha eski kabul edilen 30 adet kaval tüfek ve tabanca cinsinden ise 8 çift sim kuburlu piştov kaydedilmiştir. Koruyucu ekipman olarak 9 adet sim kalkan, 4 adet çar ayna zırh, 1 adet zırh, 3 adet kolçak ve 1 adet zırh taşı mevcuttur.⁷⁰ Şehla Ahmed Paşa'nın sefer ve diğer zamanlarda kullanmak üzere 1 adet otak takımı, 1 takım yemek sayebanı, 2 takım obası, 2 adet yatak çadırı ve muşambası, 1 adet kumaş şemsiyesi ve 11 adet çadır örtüsü bulunmaktadır. Bunlara eksiksiz oldukları notu düşülmüştür.⁷¹

Koşum Takımları ve Hayvanlar

Osmanlı toplumunda devlet adamlarının kullandıkları binek hayvanları, sahiplerinin toplumsal prestijini, ekonomik gücünü ve devlet hiyerarşisindeki yerini yansıtan önemli statü araçları olarak değerlendirilmiştir.⁷² Merasimlerde kullanılan koşum takımlarında görsellik ön planda olduğu için altın ve gümüş bezemeler,

⁶⁶ T. Nejat Erarp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993), s. 43-45.

⁶⁷ "Pala türünden ağzı tamamen ve uç tarafının sırtı yarıya kadar keskin, irice ve eğri kesici silah." bk. Yılmaz, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s. 189.

⁶⁸ "Namlusu kavisli, iki yanı da kesici bir tür uzun savaş bıçağı." bk. Yılmaz, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s. 693.

⁶⁹ "Kısa el mızrağı." bk. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri*, I, s. 844.

⁷⁰ BOA, TS.MA.e. 225/28-2; BOA, D.BŞM.d.,3241.

⁷¹ BOA, D.BŞM.d., 3241.

⁷² Emine Dineç, "18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2011), s. 2-3.

kıymetli taşlarla yapılan süslemeler, değerli kumaşlar ve çeşitli işleme teknikleri tercih edilmiştir. Terekede binit takımlarının önemli bir parçası olan üzengiler arasında 11 çift sim rikab ve 8 çift sim kaplama Mısırî rikab kayıtlıdır. Ayrıca çok sayıda gösterişli raht ve reşme bulunmaktadır. Bunlar 1 adet mercanlı sim yaldızlı ince kemer raht ve reşme, 11 adet sim yaldızlı kemer raht ve reşme, 12 adet sim yaldızlı kemer raht, 4 adet sim yaldızlı Haydarî raht ve reşme, 8 adet sim yaldızlı ve beyaz ince kemer raht ve 6 adet reşme, 1 adet beyaz ince sim Haydarî raht ve reşmedir. Kayda geçirilen eşyalar içinde semer çeşidi olan 2 adet sim Mısır palanı bulunmaktadır. Ayrıca eyer üzerine konulan örtü türünden 31 adet kesme ve 3 adet gaşiye⁷³ mevcuttur. Bu ekipmanlar umumiyetle mor, kırmızı, siyah, cenkârî, sarı, mavi, güvezi ve alaca renkli kadife, çuka, diba ve kanaviz kumaşlarından sim kabara, sırma ve pesent işleme teknikleriyle yapılmıştır.⁷⁴

Şehla Ahmed Paşa'nın sahip olduğu hayvanlarının sayısı ve akıbeti ise şu şekildedir: Yük hayvanlarından iş görür durumdaki 63 adet katır ve 42 adet devesi İstabl-ı Amire için ayrılarak İstanbul'a gönderilmiştir.⁷⁵ Bununla birlikte beslenme maliyetleri sebebiyle 1.034 baş koyun ve iş görmez, yaşlı, sakat oldukları gerekçeyle de 154 baş at, katır ve devesi Halep'te satılmıştır.⁷⁶

Muhallefatından Mahallinde Satışa Çıkarılan Eşya ve Mallar

Şehla Ahmed Paşa'nın Halep'te bulunan eşyaları kabzedilip deftere kaydedildikten sonra bir kısmı rayiç değerleri belirlenerek İstanbul'a gönderilmeden açık artırma usulüyle satılmıştır. O günün şartlarında taşıma işinin kısıtlı ve maliyetli olması nedeniyle nakli zor olan veya değeri düşük olan eşyaların mahallinde satılması uygun görülmüştür. Bu eşyalar muhallefat defterine kaydedilirken çoğu kez kullanılmış, eski, yıpranmış ve sıradan anlamlarına gelen müstamel, köhne, kurade ve harci gibi kelimelerle tarif edilmiştir. Bununla birlikte sayıca sınırlı olmakla beraber bazı eşyaların cedit kelimesi ile yeni oldukları özellikle belirtilmiş bazılarının ise fiziki durumlarını gösteren bir not düşülmüştür. Satılan eşyalar genel olarak giyim kuşam ürünleri, kumaşlar, konut ve mutfak eşyaları, binit takımları, silahlar ve askerî teçhizat başlıkları altında tasnif edilebilir. Bu eşyalar içinde giysiler, mefruşat ve mensucat ürünleri başı çekmektedir. Satış için hazırlanan muhallefat defterindeki ürünlerin miktarları adet, çift, parça, top, taka, zira, dirhem ve okka gibi birimler üzerinden belirtilmiş, fiyatları ise kuruş hesabıyla verilmiştir.

⁷³ "Atlarda eyerin altına konulan keçe örtü." bk. Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, 2, s. 1648.

⁷⁴ BOA, TS.MA.e. 225/28-2; BOA, D.BŞM.d, 3241.

⁷⁵ BOA, TS.MA.e. 225/28-2.

⁷⁶ BOA, D.BŞM.MHF. 42-27.

Giyim Kuşam

Şehla Ahmed Paşa'nın satışa çıkarılan eşyaları arasında farklı cins ve özellikte 34 adet kürkü bulunmaktadır. Kürklerin yapımında samur, kakum,⁷⁷ boz ve beyaz tilki, sincap, vaşak ve karsak⁷⁸ gibi hayvan postları kullanılmıştır. Bazılarının yapımında boğaz, cilkafa, göğüs, nafe ve sırt kısımları tercih edilmiştir. Kürkler angudi, kırmızı, sarı, sürmai ve yeşil renkli çuka, sof ve keremsut kumaşlarıyla kaplanmıştı. Birçoğuna eski ve kullanılmış olduklarını belirten köhne ve müstamel notu düşülmüştür. En pahalı kürkleri 259 kuruşluk sarı çukaya kaplı hilatlik Acem samuru sırt ferace kürk ve 244 kuruşluk yeşil çukaya kaplı vaşak kontoş kürktür. Diğer kürkleri ise 2 adet sürmai ve yeşil meveli sofa kaplı kakum ferace kürk, 1 adet boz tilki kürkü, 2 adet al ve yeşil meveli sofa kaplı kakum serhaddi kürk, 1 adet çukaya kaplı hilatlik nafe kürk, 2 adet çukaya kaplı hilatlik sincap kürk, 1 adet kapsız vaşak kürk, 1 adet yeşil çukaya kaplı beyaz tilki boğazı kontoş kürk, 1 adet angudi çukaya kaplı cilkafa kontoş kürk, 1 adet çukaya kaplı vaşak biniş kürk, 1 adet keremsuta kaplı karsak boğazı biniş kürk, 1 adet çukaya kaplı karsak boğazı biniş kürk, 1 adet çukaya kaplı karsak göğsü biniş kürk, 5 adet keremsuta kaplı kakum biniş kürk, 3 adet keremsuta kaplı vaşak biniş kürk, 1 adet keremsuta kaplı kakum biniş kürk, 5 adet keremsut ve şala kaplı karsak nafesi cübbe kürk, 2 adet keremsuta kaplı kakum cübbe kürk, 1 adet karsak nafesi cübbe kürktür. Kürkleri muhafaza etmek için kullanılan 2 adet çuka ve keremsut ve 1 adet de sof kürk kabı mevcuttur. Şehla Ahmed Paşa'nın muhalefat defterinde kürk yapımında kullanılmak üzere tutulan 3 adet cedit kakum tulumu, 1 adet karsak göğüs tulumu, 2 adet karsak nafe tulumu, 2 adet siyah kedi tulumu, 1 adet karsak zağarası, 2 adet bir yakalık samur parçası ve 11 adet kaplan postu kayıtlıdır.⁷⁹

Kürkler, muhalefat defterindeki satışa çıkarılan eşyalar arasında en dikkat çeken kısmı oluşturmaktadır. Samur, kakum, tilki, sincap, vaşak, karsak gibi değerli postların tercih edilmesi kürkün sadece ısınma aracı olarak değil aynı zamanda rütbe ve itibarı yansıtan bir özellik arz ettiğini göstermektedir. Bu kürkler Paşa'nın merkezle ilişkisini ortaya koymaktadır. Bunların bir kısmı, kendisine görevi münasebetiyle verilmiş olmalıdır. Nitekim bazı kürklerin hilatlik değer taşıması ih-san yoluyla elde edildiklerini akla getirmektedir. Kürklerin bir kısmının köhne ve müstamel kayıtları ile zikredilmesi bunların ikinci el piyasasının olduğu anlamına gelmektedir. Muhalefattan çıkan yeni kakum tulumları ve samur parçaları ise üretim ve tamirat için ham maddenin hazır bulundurulduğunu ortaya koymaktadır.

Muhalefat defterinde üst giyim olarak kullanılan çok sayıda ürün kayıtlıdır. Bunlar arasında yünden dokunmuş 1 adet çuha aba zikredilebilir. Ulema ve yüksek rütbeli görevlilerin giydikleri bol ve geniş cübbe olarak bilinen biniş adlı giysiden ise 13 adet mevcuttur. Bunlar özelliklerine göre 9 adet elvan şali biniş ve 4

⁷⁷ "Sansar ve gelinciğe benzer boz ve siyah kuyruklu kürkü makbul bir hayvan." bk. Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, s. 144.

⁷⁸ "Tilkiye benzeyen, karnı beyaz, derisinden kürk yapılan bir hayvan." bk. Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1020.

⁷⁹ BOA, C.ML. 189-7845-1.

adet çuka biniş olarak kaydedilmiştir. Binişler şali ve çuha kumaştan yapılmıştır. Ayrıca Paşa'nın cübbe, dolama, kaftan, kerrake ve yağmurluk türü birçok üstlüğü vardır. Söz konusu elbiseler 2 adet çuka cübbe, 1 adet beyaz şali cübbe, 2 adet şali cübbe, 3 adet çuka dolama, 32 adet çiçekli keremsut kaftan, 1 adet hilalî kaftan, 1 adet çavuş kaftanı, 2 adet kerrake, 2 adet şemseli sâye kerrake, 4 adet mevclî sof kerrake, 3 adet şali kerrake, 4 adet mevclî sof kerrake, 16 adet yağmurluk, 1 adet sâye yağmurluk, 6 adet diba yapuk,⁸⁰ 1 adet sâye kaput ve 1 adet sâye başlık şeklinde sıralanabilir. Bunların yapımında çuka, şali, keremsut, hilalî,⁸¹ sâye, sof, diba gibi kumaşlar kullanılmıştır. Ayrıca terekeden söz konusu elbiselerin yapımında kullanılmak üzere 3 adet şali hilatlik kerrake ve biniş, 1 adet çuka hilatlik biniş, 3 adet çuka hilatlik kerrake, 4 adet hilatlik aba, 4 adet hilatlik kanaviz aba, 36 adet kılaptanlı hilatlik kerrake, 10 adet hilatlik kaftan çıkmıştır.⁸² Aba, biniş, cübbe, dolama, kaftan ve kerrake gibi üst giyim grubu nicelik olarak dikkat çekicidir. Bu durum Paşa'nın hem merasim hem de gündelik kullanım için geniş bir tercih imkânına sahip olduğunu göstermektedir.

Şehla Ahmed Paşa'nın terekesinde iç çamaşır, mintan, anteri, cepken ve şalvar türü çok sayıda ürün bulunmaktadır. Bunlar iç giyilen 32 adet cedît meles⁸³ gömlek, 36 adet don, kumaş türü belirtilmemiş 11 adet gömlek ve don; gömlek üstüne giyilen 3 adet mintan, 6 adet çuka mintan kontoş, 17 adet çiçekli anteri, 11 adet beyaz çitari anteri, 1 adet alaca anteri, 1 adet çiçekli zennâ anteri, 1 adet beyaz atlas anteri, 2 adet beyaz libade,⁸⁴ 1 adet şali cepken ve omuza atılan 1 adet ketfi şaldır. Söz konusu giyim ürünlerinde çuka, çitari, alaca, atlas ve şali kumaşlar kullanılmıştır. Pantolon ve şalvar olarak 16 adet çuka çakşır, 10 adet sof çakşır, 1 adet Lahuri çakşır, 1 adet kutnu çintiyan,⁸⁵ 1 adet kutnu şalvar ve 1 adet kadife şalvar kayıtlıdır.⁸⁶

Muhallefat defterinde 8 adet kavuk, 6 adet beyaz kellepuş, 57 adet kırmızı ve beyaz fes, bunlara sarılmak üzere 10 adet destar, 12 adet işleme sarık örtüsü, 27 taka beyaz tülbent ve 14 adet baş yemenisi kayıtlıdır. Bele bağlanmak ve sarılmak üzere 1 adet Hindî çiçekli keremsut kuşak, 5 adet elvan çiçekli şal kuşak, 1 adet çiçekli keremsut kuşak, bir miktar çukadar kolan, 2 adet kırmızı çukadar kolan, 10 adet sırmalı kolan, 49 adet işleme uçkur ve 9 taka Halep kemerbendi bulunmaktadır. Ayağa giyilmek için 47 çift çizme, 15 çift mest, 50 çift pabuç, 50 adet çedik ve zennâ pabucu ve 15 adet beyaz terlik mevcuttur.⁸⁷ Söz konusu ürünlerin çok sayı ve çeşitte olması farklı ortamlara göre tercih seçeneğini artırmaktadır.

⁸⁰ "Atı soğuktan korumak için üzerine örtülen büyükçe örtü." *bk. Çağbayır, Ötüken Türkçe Sözlük*, 5, s. 5215.

⁸¹ "Bir tür bez, bürümcük." *bk. Dağlı, Kelime Kazanımı Üzerine Bir Araştırma*, s. 133.

⁸² BOA, C.ML. 189-7845-1.

⁸³ "İnce ipekli bir çeşit kumaş." *bk. Kütükoğlu, Osmanlılarda Narh Müessesesi*, s. 355.

⁸⁴ "Dikişli, pamuklu kısa hırka." *bk. Savaş, "Sivas Valisi Dağıstânî Ali Paşa"*, s. 287.

⁸⁵ "Kaba kumaştan yapılmış içi astarlı, paçası büzgülü, geniş ve uzun şalvar." *bk. Çağbayır, Ötüken Türkçe Sözlük*, 1, s. 1004.

⁸⁶ BOA, C.ML. 189-7845-1.

⁸⁷ BOA, C.ML. 189-7845-1.

Ayakkabı türü ürünlerin nicelik olarak fazlalığı bireysel kullanımın ötesinde maiyetinin kalabalıklığını yansıtmaktadır.

Kumaşlar

İlkçağlardan itibaren milletler arası ticaretin bir ürünü olan kumaşlar ihtiyaç olmasının yanı sıra zenginliği gösteren önemli bir simgedir. Şehla Ahmed Paşa'nın terekesinde henüz değerlendirilmemiş veya dikime hazır olan kumaşlar yer almaktadır. Söz konusu kumaşların bir kısmı Acem, Halep, Bursa, İstanbul ve Trabzon menşeli olup diba, şali, hatayi, alaca, kutnu ve keten türündendir. Bunlar arasında dikime hazır olan 1 adet yeşilli Acem dibası donluk, 1 adet Acem zerbaft donluk ve 2 adet şali sof çakşırlık bulunmaktadır. Bir yerde kullanılmamış olan kumaşlar ise 7 top İstanbul keteni, 4 taka Acem zerbaftı, 1 taka Halebi hatayi, 1 top Trabzon bezi, 2 taka Bursakâri kutnu, 8 top keten, 1 parça alaca bürüncük⁸⁸ ve 1 adet alaca şayak parçasıdır. Söz konusu kumaş stoğu, ihtiyaç hâlinde kolayca nakde çevrilebilen bir sermayeye sahip olunduğuna delalet etmektedir. Muhallefat defterinde kayıtlı olan 50 adet kılaptan kanatura düğmesi, bir miktar ibrişim düğme ve 1.100 dirhem boyalı ibrişim ise elbise yapımında kullanılmak üzere malzemenin mevcudiyetini göstermektedir.⁸⁹

Ev ve Mutfak Eşyaları

Şehla Ahmed Paşa'nın terekesinde temsil ve teşhir sınıfında değerlendirilebilecek 1 adet büyük boy aynası, 1 adet sedefli peştahta,⁹⁰ 1 adet peştahta saat, 2 adet asma saat, 2 adet kehribar şamdan, 2 adet sim kabaralı buhur sofrası, 1 adet kehribar ud kutusu, 2 adet bakır yıldızlı macun kutusu, 1 adet simli Lezgi veznesi bulunmaktadır. Büyük boy aynası konutun tefrişatının önemsendiğini, saatler ise Avrupalı lüks ürünlere yer verildiğini göstermektedir. Peştahta saatin 121 kuruş gibi yüksek bir değere sahip olması, ithal ve mekanik bir eşya olduğunu akla getirmektedir. Sedefli peştahta, kehribar şamdan ve sim kabaralı buhur sofrası gibi eşyalar konutun kabul mekânında sergilenen ve itibarı artırmak için kullanılan dekoratif objelerdir. Bakır yıldızlı macun kutusu, ud kutusu ve simli Lezgi veznesi ise özel kullanımına mahsus eşyalardandır. Defterde, gündelik hayatta kullanılan 2 adet bakır şamdan, 3 adet bakır yıldızlı fener, 3 adet bakır fener, 1 adet bakır abdest leğeni, 2 adet serir ve iskemle, 2 adet diba bohça, 2 adet sırmalı inam ve akçe kesesi, 10 adet sepet ve sandık kayıtlıdır.⁹¹

Değerli kumaşlardan yapılan yastık, minder ve makadlar, başta saray olmak üzere konak ve evleri tefriş etmek için yaygın olarak kullanılmıştır. Şehla Ahmed Paşa'nın terekesinde bu eşyalardan çok sayıda bulunmaktadır. Yastıkların bazıları

⁸⁸ "Ham ipekten, az miktarda pamuk ipliği katılarak dokunmuş bir kumaş." *bk. Kütükoğlu, Osmanlılarda Narh Müessesesi*, s. 344.

⁸⁹ BOA, C.ML. 189-7845-1.

⁹⁰ "Tüccar ve sarrafların para saymak için kullandıkları akçe tahtası." *bk. Kütükoğlu, Osmanlılarda Narh Müessesesi*, s. 358.

⁹¹ BOA, C.ML. 189-7845-1.

Dihava ve Kıbrıs işi olup yapımlarında beldar, hatayi, kadife, kemha ve yemeni vb. kumaşlar kullanılmıştır. Yastık ve minderlerin toplu listesi: 109 adet Dihava yastık, 6 adet kadife yastık, 12 adet beyaz kadife yastık, 18 adet yemeni yastık, 7 adet kemha yastık, 17 adet beldar yastık, 6 adet Kıbriskâri beyaz ve sarı yastık yüzü, 86 adet Dihava yastık yüzü, 2 adet yüz yastığı, 4 adet kadife balin,⁹² 12 adet yastık gılaflı, 9 adet kumaş koltuk yastığı, 10 adet hatayi koltuk yastığı, 26 adet minder ve köşe minderi, 6 adet yünlü minder, 4 adet yemeni minder yüzü şeklindedir. Ayrıca defterde 9 adet yünlü makad, 1 adet suzeni makad, 2 adet orta makad, 1 adet suzeni köşe makad, 3 adet yemeni makad yüzü, 34 adet çuka makad yüzü, 7 adet elvan ve suzeni makad yüzü, 3 adet keremsut makad yüzü, 2 adet Mardinkâri makad yüzü, 3 adet suzeni makad yüzü, 4 adet beldar makad yüzü, 2 adet zerbaft köşe makad yüzü, 2 adet atlas beyaz köşe makad yüzü, 24 adet çuka köşe makad yüzü, 2 adet makad ve köşe saçığı kayıtlıdır.⁹³ Makadlardan ikisi Mardin işi olup diğerlerinin menşeiyle ilgili bir bilgi verilmemiştir. Makadların yapımında atlas, beldar, çuka, keremsut, yemeni ve zerbaft gibi kumaşlar kullanılmış ve ayrıca bunlar ince bir nakış türü olan suzeni tekniği ile işlenmiştir. Tüm bunlar yüksek maliyetli dekoratif ürün çeşitliliğine işaret etmektedir. Yastık, minder ve makad sayısının çokluğu, Paşa'nın konutundaki kabul ve oturma alanlarının geniş olduğunu düşündürmektedir.

Paşa'nın muhallefatında zemin, sedir, divan gibi yerlere serilen çeşitli renk ve motiflerde çok sayıda kilim kayıtlıdır. Bunlar 8 adet orta kilimi, 1 adet Bağdadî orta kilimi, 1 adet Selanik ortası, 3 adet çuka basma orta, 1 adet Bağdadkâri orta, 6 adet Rışvan ve Uşak kilimi, 2 adet Bağdadî kilim, 2 adet Mısırkâri kilim, 9 adet kilim şeklindedir. Üzerinde namaz kılınacak büyüklükte olan ve halı, kilim, kumaştan yapılan seccadelerden de çok sayıda mevcuttur. Bunlar ise 3 adet Banyaluka saf seccadesi, 1 adet Kıbriskâri saf seccadesi, 2 adet Mısırkâri saf seccadesi, 4 adet kilim saf seccadesi, 3 adet şal üzerine işleme seccade, 1 adet Sakızkâri seccade, 6 adet halı seccade, 3 adet suzeni çuka seccade, 1 adet suzeni hamam seccadesi, 6 adet hamam seccadesi ve 1 adet Acem haliçesidir.⁹⁴ Kilim ve seccadelerin menşe çeşitliliği dikkat çekicidir. Acem, Bağdadkâri, Mısırkâri, Kıbriskâri, Sakızkâri, Rışvan, Uşak ve Banyaluka seccade ve kilimleri İran-Ortadoğu-Mısır-Akdeniz-Anadolu-Balkanlar'a ait motif ve dokuma özelliklerini yansıtmaktadır.

Ahmed Paşa, konutunda mahremiyeti korumak, ışığı engellemek, iki mekânı birbirinden ayırmak için veya aksesuar amacıyla çok sayıda perde kullanmıştır. Bu ürünler evin hacmi ve mahremiyet düzenini ortaya koymaktadır. Muhallefat defterinde 1 adet Acem zerbaft perde, 1 adet muhallakâri perde, 1 adet Mardinkâri beyaz perde, 2 adet kapı perdesi, 6 adet çuka kapı perdesi, 3 adet kumaş perde, 1 adet beyaz perde, 2 adet perde, 21 adet beyaz pencere perdesi ve yine benzer amaçlar için kullanılan 2 adet çuka ocak yaşmağı kayıtlıdır. Özellikle Acem tarzı

⁹² "Yastık." bk. Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, 1, s. 453.

⁹³ BOA, C.ML. 189-7845-1.

⁹⁴ BOA, C.ML. 189-7845-1.

zerbaft perde lüks tüketime ve Paşa'nın temsile önem verdiğine delalet etmektedir. Ahmed Paşa'nın sinek ve böceklerin girmesini engellemek için 1 adet bürüncük cibinliği ve 43 adet Mısırlı sinekliği bulunmaktadır. Ayrıca Paşa'nın üzerinde yatmak veya oturmak için 5 adet döşeği, 10 adet kırmızı şiltesi, 1 adet şiltesi ve yatarken örtünmek için kullandığı 3 adet yemeni yorganı mevcuttur.⁹⁵

Mutfak ve ikram takımları nicelik olarak bir hayli yekûna sahiptir. Fağfuri tabak, kâse, fincan, mertebani ve gülbeşeker tabağı sayılarının fazla olması dikkat çekicidir. Nitekim Ahmed Paşa'nın 39 adet fağfuri tabağı ve 65 adet kâsesi, 80 adet fağfuri fincanı, 12 adet fağfuri direkli mertebani,⁹⁶ 15 adet fağfuri gülabdanı ve 16 adet fağfuri gülbeşeker tabağı mevcuttur. Ayrıca terekede 2 adet bağa⁹⁷ kâse ve tabak kayıtlıdır. Söz konusu eşya yekûnu kalabalık bir ziyafet uygulamasına işaret etmektedir. Gülabdan ve gülbeşeker tabakları şerbet ve tatlı sunumu için farklı eşyaların kullanıldığını göstermektedir. Terekeden çıkan kaşıklar ise 2 adet gergedan boynuzu kaşık, 5 adet balık dişi kaşık, 7 adet sedefli kaşık, 93 adet yenedünya ve bağa hoşaf ve yemek kaşığı ve 23 adet bağa gülbeşeker kaşığı şeklindedir. Bunların yapımlarında gergedan boynuzu, bağa, balık dişi, sedef ve yenedünya gibi hammaddeler kullanılmıştır. Bu da kaşıkların sadece gündelik kullanım ürünleri olarak değil aynı zamanda sahibinin toplumsal konumunu yansıtan statü göstergesi olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Paşa'nın muhallefât defterinde yiyecek ve içecekleri servis etmek için kullanılan çok sayıda tepsi ve kapak mevcuttur. Bunlar 3 adet bakır yaldızlı tepsi, 2 adet bakır tepsi, 24 adet bakır yaldızlı kapak şeklindedir. Muhallefât defterinde 80 adet fağfuri fincan, 10 adet bakır kahve ibriği ve 2 adet bağa fincan zarfının kayıtlı olması kahve servisinin önemli bir ritüel olduğunu düşündürmektedir. Terekedeki 3 adet bakır leğen, 3 adet ibrik, 3 adet demir iskemle ve 17 adet debbe gibi ürünler başta mutfak olmak üzere birçok yerde kullanım alanına sahiptir.⁹⁸

Şehla Ahmed Paşa'nın diğer mutfak eşyalarının da içinde yer aldığı bakır kap kacakları, toplu döküm verilmeden ağırlık ölçü birimi olan okka cinsinden kaydedilerek bunlara 300 kuruşluk değer biçilmiştir. Terekedeki kayda göre Paşa'nın 700 okkalık kurâde evânî-i nühâsı bulunmaktadır.⁹⁹ Kurade kelimesinden anlaşılacağı üzere söz konusu kap kacaklar yıpranmış ve eskidir. Yaklaşık 900 kg olan bu bakır eşya varlığı büyük ölçekli bir mutfak teşkilatına işaret etmektedir. Bu evsattaki kap kacaklar, kalabalık maiyete sahip olan bir beylerbeyi konağı için gereklidir.

Terekede çok sayıda mensucat gurubu ürün bulunmaktadır. Liste incelendiğinde burada sıradan bir aile ihtiyacından daha ziyade geniş kadrolu ve misafir ağırlayan bir beylerbeyi konağının tekstil eşyası dökümü karşımıza çıkmaktadır. Ürünlerin bir kısmı temizlik ve hamam kültürü başlığı altında değerlendirilebilir.

⁹⁵ BOA, C.ML. 189-7845-1.

⁹⁶ "Yeşil renkli Çin porseleni." bk. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi*, s. 355.

⁹⁷ "Kaplumbağa kabuğu." bk. Savaş, "Sivas Valisi Dağıstânî Ali Paşa", s. 284.

⁹⁸ BOA, C.ML. 189-7845-1.

⁹⁹ BOA, C.ML. 189-7845-1.

Paşa'nın terekesinde 7 adet işleme hamam rahtı, 3 adet hamam rahtı, 10 adet hamam futası,¹⁰⁰ 12 adet Mısır futası, 1 adet Mardin futası, 6 adet abdest futası ve 1 adet pesent işleme abdest mahraması¹⁰¹ kayıtlıdır. Bu ürünlerin bir kısmı Mısır ve Mardin gibi dokumacılıkta öne çıkan yerlerde imal edilmiştir. Temizlik ve hamam kültürüne ait diğer ürünler ise 2 adet hamam peşkiri, 25 adet işleme havlu ve 16 adet sade havludur. İkram ve servis tekstilleri başlığı altında ise kahve, şerbet ve yemek mahramaları tasnif edilebilir. Bu bağlamda 4 adet hare ve şal üzerine işleme kahve mahraması, 6 adet işleme kahve mahraması, 18 adet Mardinkâri kahve mahraması, 21 adet gülab ve şerbet mahraması, 41 adet şerbet boyaması, 1 adet pesent işleme yemek mahraması, 1 adet Bağdadkâri peşkir ve sofrası, 2 adet hatayi sofrası ve peşkir, 25 adet yağlık zikredilebilir. Üçüncü grup ise yatak-örtü ve gündelik hayatta kullanılan ürünler başlığı altında toplanabilir. Söz konusu ürünler arasında 10 adet Mısrî çarşaf, 1 adet beyaz ihram, 13 adet elvan ihram, 19 adet mahrama, 2 adet Mardinkâri ve beyaz peşkir, 1 adet kırmızı peşkir, 1 adet Mısrî peşkir, 11 adet Mısır mahraması, 19 adet işleme ve defter mahraması sayılabilir.¹⁰²

Silahlar ve Diğer Askerî Teçhizat

Terekedeki askerî teçhizat gurubu, sıradan şahsi silah koleksiyonlarından farklıdır. Kayıtlar her ne kadar küçük ölçekli de olsa bir kapı halkının mevcudiyetine işaret etmektedir. Ateşli silah gurubundan 66 adet filinta ve kaval tüfeği bulunmaktadır. Bunlar için amelmande ve kurade kaydı düşülerek kullanım dışı ve eskimiş oldukları belirtilmiştir. Filinta ve kaval tüfekleri için 409 kuruş değer biçilmiştir. Tabanca türü ateşli silahlardan 5 adet sade kuburlu piştov, 1 çift sade piştov ve taşıma kabı olarak da 1 adet kabaralı piştov kuburu mevcuttur. Terekede askerî kimlik göstergesi olarak 1 adet simli sancak bayrağı, sim yüğrük bayrağı ve 4 adet tuğ topu, 6 adet bakır yıldızlı bayrak topu yer almaktadır. Ayrıca su taşıyıcılara ait olan 4 adet sırmalı mataracı keçesi mevcuttur. Paşa'nın terekesinde çadır ve müştemilatı olarak 3 adet çerçe, 3 adet yatak çadırı, 20 adet daire çadırı ve tozluk, 43 adet beyaz sekban çadırı, 3 adet mutfak çadırı, 1 adet dirhem obası, 29 adet daire sokağı, 14 adet kademgâh, 1 adet Selanik sayeban ortası, 40 adet çadır direk şiltesi ve 14 adet direk şiltesi kayıtlıdır.¹⁰³

Koşum Takımları

Şehla Ahmed Paşa'nın binit takımları arasında 9 çift demir yıldızlı Mısır rikabı ve 1 çift pirinç rikabı bulunmaktadır. Mısır rikabı ibaresi menşe göstergesi olduğu gibi kaliteli bir ürün olduğuna dair vurgudur. Nitekim söz konusu rikaba 183 kuruşluk değer biçilmesi bunun sıradan bir askerî teçhizat olmadığını göstermektedir. Paşa'ya ait olan binit takımları arasında atların başına takılan 10 adet sim toplu

¹⁰⁰ "İpek peştamal." bk. Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1008.

¹⁰¹ "Kenarı işlemeli destimal, havlu, peşkir." bk. Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, s. 173.

¹⁰² BOA, C.ML. 189-7845-1.

¹⁰³ BOA, C.ML. 189-7845-1.

bahr-i kotas¹⁰⁴ ve 5 adet bakır toplu bahr-i kotas bulunmaktadır. Terekede kayıtlı olan 2 adet çuka üzerine kılaptan işlemeli Şam kesmesi, 10 adet elvan hatayı ve diba Şam kesmesi, 1 adet astarsız Şam kesmesi ve 1 adet kılaptanlı haşe saçığı, atın eyer çevresinde kullanılan süsleyici tekstil ürünleridir. Bunlar Paşa'nın merasimlerde görünürlüğünü artıran aksesuarlardır. Ayrıca 17 adet çuka yedek örtüsü, 6 adet çuka at gömleği, 30 adet dizgin ve tapkurun¹⁰⁵ bulunması, bireysel kullanımın ötesinde kalabalık maiyetin de düşünüldüğünü akla getirmekte ve 30 adet boncuklu katır rahtının varlığı ise yük hayvanlarının tezyin edildiğini göstermektedir. Keza muhallefat defterindeki 43 adet seyishane kilimi, 3 adet kendir at tavilesi, 70 adet saman hararı ve çuval, 9 adet saka meşki¹⁰⁶ ve semer, 10 adet maslak¹⁰⁷ ve 6 adet at satılı ise at sayısının fazlalığı, yem depolama kapasitesi, su temin ve dağıtımı hakkında bilgi vermektedir. Ahmed Paşa'nın 7 adet mihaffe¹⁰⁸ örtüsüne ve 3 adet tahtırevan takımına sahip olması merasimlere ve konforlu taşımaya önem verdiğini düşündürmektedir. Terekedeki 6 adet yemeklik sandığı da sefer sırasındaki iâşe düzenine ve uzun süreli hareket kabiliyetine işaret etmektedir.¹⁰⁹

Özel Eşyalar

Terekede Paşa'nın özel kullanımına mahsus olan 6 adet sim vefk¹¹⁰ hatem, 2 adet sim Yemenî hatem, 2 adet mikleme¹¹¹ divan diviti, 1 adet simli yelpaze, 4 adet sırmalı yelpaze, 1 adet pesent berber takımı, 4 adet sırma gılaflı sakal tarağı ve bir miktar hilal¹¹² kayıtlıdır.¹¹³ Vefk hatem, ayet, dua ve harflerle yazılmış ve korunmak amacıyla kullanılan bir yüzüktür. Mikleme divan diviti ise Paşa'nın askerî statüsünü göstermesinin yanı sıra bürokratik kimliğinin de bir nişanesidir. Yelpaze hem serinlemek ve hem de estetik amaçlı kullanılan bir aksesuardır. Berber takımı, sakal tarağı ve hilal ise Paşa'nın kişisel bakımı için kullandığı eşyalardır.

Sonuç

Şehla Ahmed Paşa, Osmanlı yöneticilerinin yükselme, azil ve yeniden görevlendirilme süreçlerini bütüncül olarak izleme imkânı veren idari bir kariyere sahiptir. Ailevi bağlantıları ve amcası Ebubekir Paşa'nın himayesi, kariyerinin erken safhasının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Bu durum Osmanlı bürokrasisinde

¹⁰⁴ "Atların boynuna asılan hotoz, sorguç." bk. Ömer Asım Aksoy ve Dehri Dilçin, *Tarama Sözlüğü*, III, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), s. 1927.

¹⁰⁵ "Eğer üstünden aşırılarak bağlanan kolan." bk. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi*, s. 363.

¹⁰⁶ "Su tulumu, kırba." bk. Yılmaz, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s. 425.

¹⁰⁷ "Su haznesi, hayvanları sulamaya yarar büyük taş yalak." bk. Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, 3, s. 3072.

¹⁰⁸ "Devenin üstüne konulan bir tür oturulacak sepet." bk. Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1302.

¹⁰⁹ BOA, C.ML. 189-7845-1.

¹¹⁰ "Bir kimsenin ümit ve emeline uygun dualar, harfler yazılı muhtelif şekilde muska, hamail." bk. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri*, III, s. 586.

¹¹¹ "Kalemlik." bk. Yılmaz, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s. 434.

¹¹² "Dış veya kulak karıştırmaya yarayan, bir ucu sivri diğer ucu kaşık biçimde tahta, kemik veya boynuzdan yapılmış alet." bk. Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, 2, s. 1965.

¹¹³ BOA, C.ML. 189-7845-1.

akrabalık ve hamilik sisteminin önemli olduğunu göstermektedir. Taşradaki ilk tecrübelerinin ardından İstanbul'da aldığı görevler onu merkezî idare ve saray çevresiyle yakınlaştırmıştır. Merkezde kazandığı güven ve bürokratik birikimi sayesinde bir süre sonra sadaret makamına kadar yükselmiştir. Ancak yaklaşık yirmi üç ay süren sadrazamlığının devlet işlerinde ihmalkâr davranma ve rüşvet alma gerekçeleriyle son bulması bu makamlarda uzun süre kalmanın zor olduğunu da göstermektedir. Azli sonrasında yeniden önemli eyaletlerde görevlendirilmesi ise merkezî yönetimin tecrübeli devlet adamlarını sistem içinde değerlendirme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır.

Şehla Ahmed Paşa'nın terekesi 18. yüzyıl Osmanlı üst düzey yönetici zümresinin servet yapısını, tüketim alışkanlıklarını ve devletle kurdukları mali ilişkinin mahiyetini somut veriler üzerinden değerlendirme imkânı sunmaktadır. Aynı zamanda siyasi kariyer ile servet birikimi arasındaki ilişkiyi izleme fırsatı vermektedir. Paşa'nın ölümü ile başlayan mal ve eşyaların zapt edilmesi, akabinde ise satış ve müsadereyle sonuçlanan işlemler sistematik ve kurumsal bir tasfiye uygulamasının olduğunu göstermektedir. Müsadere uygulaması aynı zamanda devletin finansal ihtiyacının karşılanması amacıyla yapılan bir işlemdir. Erken dönemlerden itibaren yürürlükte olan bu uygulamanın 18. yüzyılda arşiv vesikalarından etraflıca takip edilebilecek çok sayıda örneği bulunmaktadır.

Muhallefattan hatırı sayılır miktarda altın ve kıymetli eşya çıkmıştır. Özellikle Hint işi çekmece içinde muhafaza edilen altınlar, murassa hançer ve yüzükler, saatler ve değerli taşlarla süslenmiş eşyalar, servetin taşınabilir şekilde muhafaza edildiğini göstermektedir. Muhallefat defterinden çıkan mal varlığı, servetin sadece bunlarla sınırlı olmadığını göstermektedir. Öyle ki Paşa'nın sahip olduğu kürklerin çeşitliliği ve niteliği dikkat çekicidir. Kürk yapımında siyah tilki, samur, kakum, karsak, sincap ve vaşak gibi değerli postların tercih edilmesi, kürkün bir ihtiyaç olmasının ötesinde statü gösteren bir giyim unsuru olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında tekstil ürünleri, giysiler, ev ve mutfak eşyaları gibi gündelik hayat unsurları da terekede önemli bir yekûn oluşturmaktadır. Bununla birlikte kumaş sayısı ve çeşitliliği bireysel ve aile fertlerinin ihtiyacının çok üstündedir. Bu da Halep gibi ticari açıdan hareketli bir eyalette görev yapmış olmanın sunduğu ekonomik imkânlarla alakalıdır.

Şehla Ahmed Paşa'nın muhallefatında yer alan 145 kitaplık koleksiyon onun güçlü bir ilmi birikime sahip olduğuna delalet etmektedir. Kütüphanesindeki eserlerin büyük bir kısmının tefsir, hadis, fıkıh ve tasavvuf gibi İslami ilimlere ait olması bu alana duyduğu yakın ilgisiyle alakalıdır. Bunun yanında dil, tarih, coğrafya, astronomi ve tıp gibi farklı alanlara dair eserlerin varlığı çok yönlü okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşündürmektedir. Kitap sayısı ve çeşitliliği dönemin diğer üst düzey yöneticilerine kıyasla ortalamanın üzerinde bir birikime işaret etmektedir. Türkçe, Arapça ve Farsça eserlerden oluşan kitap koleksiyonu Paşa'nın çok dil bilen entelektüel kişiliğini ortaya koymaktadır. Tüm bu veriler Paşa'nın ilmi olarak donanımlı bir devlet adamı olduğunu teyit etmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

Şehla Ahmed Pasha was an eighteenth-century Ottoman statesman who held significant posts in both the central and provincial administrations, ultimately rising to the office of grand vizier. After his dismissal from the grand vizierate, he continued to serve as a provincial governor. Contemporary sources present a complex and at times contradictory portrait of his character. He is described as prudent and perceptive, a dignified statesman who valued learning and scholarship and showed a willingness to sponsor charitable works such as fountains, sebils, and madrasas. At the same time, some accounts portray him as avaricious, miserly, prone to bribery, and vindictive. These divergent depictions make him a revealing case for examining the intersection of political authority, personal reputation, and material wealth within the eighteenth-century Ottoman ruling elite.

Following his death, a confiscation (müsadere) process was initiated in accordance with established Ottoman administrative and fiscal practice. This procedure, deeply rooted in the imperial tradition, was carried out through provincial representatives of the central government and followed the classical method based on securing and preserving the estate before its liquidation. The process entailed the registration, protection, and eventual sale or transfer of the deceased official's assets, ensuring that debts and obligations were settled and that the remaining wealth was appropriated in line with state regulations. The documentation produced during this process, particularly the muhallefat registers, constitutes the principal evidentiary basis of the present study.

This article aims to reconstruct, through the muhallefat registers of Şehla Ahmed Pasha, the material culture and patterns of wealth accumulation characteristic of high-ranking Ottoman bureaucrats in the eighteenth century. The research is grounded in a comparative use of archival materials preserved in the Ottoman State Archives, including documents relating to the pasha's terms of office, the muhallefat registers, official correspondence reflecting the confiscation process, contemporary chronicles, biographical works, and the relevant secondary literature. Methodologically, the documents and data have been systematically classified and analyzed. The findings have been evaluated through comparative readings in order to situate the case of Şehla Ahmed Pasha within the broader historiography of Ottoman administrative elites and fiscal practices.

The muhallefat of Şehla Ahmed Pasha includes a wide array of goods and movable properties that reflect both his level of wealth and his social standing. According to the inventory register, the total revenue generated from the gold and cash found in his treasury, together with the proceeds obtained from the sale of his goods, amounted to 54,458.5 kuruş. His recorded debts and expenses totaled 24,438.5 kuruş and 20 akçe. After deducting these liabilities from the gross income, a net balance of 30,019.5 kuruş and 50 akçe remained. It is important to note that valuable objects and books transferred directly to the Enderun treasury were not included in this amount, suggesting that the overall scale of his wealth exceeded the figures reflected in the sale proceeds alone.

The estate inventory comprises numerous items indicative of both everyday consumption and elite lifestyle. While a substantial portion of the goods consisted of basic necessities, the presence of luxury items is also evident. Particularly noteworthy are garments, textiles, household furnishings, and kitchenware. These items shed light not only on patterns of consumption but also on the symbolic

markers of status among the Ottoman governing elite. The composition of the estate illustrates the material environment of a high-ranking provincial governor and offers insight into the interplay between administrative office, social prestige, and economic capacity.

One of the most significant components of the muhallefat is the pasha's book collection, which consisted of 145 volumes. This sizeable library points to a substantial intellectual formation. The majority of the works relate to Islamic sciences, including Qur'anic exegesis (tafsir), hadith, jurisprudence (fiqh), and Sufism, reflecting a sustained engagement with religious scholarship. At the same time, the presence of works on language, history, geography, astronomy, and medicine suggests a broad intellectual curiosity and a multidimensional reading practice. In both quantity and diversity, this collection appears to exceed the average holdings of many contemporary high-ranking officials. The inclusion of works in Turkish, Arabic, and Persian further indicates the pasha's multilingual competence and cultivated intellectual identity. Taken together, these data corroborate the image of Şehla Ahmed Pasha as a learned and well-equipped statesman, despite the negative character assessments found in some contemporary narratives.

Beyond the reconstruction of an individual biography, the estate of Şehla Ahmed Pasha provides concrete and comparable data for evaluating the wealth structure, consumption patterns, and fiscal relationship with the state characteristic of the eighteenth-century Ottoman upper administrative class. The scale and composition of his assets allow for an assessment of the relationship between political career and wealth accumulation. The procedures initiated upon his death -namely the seizure, registration, sale, and final confiscation of his goods- demonstrate the existence of a systematic and institutionalized mechanism of liquidation. Confiscation functioned not only as a regulatory and disciplinary measure but also as a fiscal instrument designed to address the financial needs of the state.

The practice of müsadere, in force since earlier periods of Ottoman history, can be traced in considerable detail in eighteenth-century archival documentation. The case of Şehla Ahmed Pasha illustrates the practical implementation of this mechanism and its implications for elite wealth and state finance. In conclusion, this study provides concrete and comparable evidence regarding the economic power, wealth, and fiscal relationship with the state of a high-ranking eighteenth-century Ottoman statesman. By combining biographical analysis with a systematic examination of muhallefat registers, it contributes to a more nuanced understanding of Ottoman political economy, material culture, and elite formation in the eighteenth century.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Bab-1 Asafi, Divan-1 Hümayun Sicillatı Mühimme Defterleri (A.DVNS.MHM.d.), 57/595.
Bab-1 Defteri, Başmuhasebe Kalemi Defterleri (D.BŞM.d.), 3241.
Bab-1 Defteri, Başmuhasebe Muhallefat Halifelîği Kalemi (D.BŞM.MHF.), 42-19, 42-20, 42-27.
Cevdet, Maliye (C.ML), 189-7845-1.
Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e.), 225/28-1, 2.

Kaynak Eserler ve İncelemeler-Araştırmalar

- Afyoncu, Erhan: "İbrahim Müteferrika'nın Yeni Yayınlanan Terekesi ve Ölüm Tarihi Üzerine", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 15 (2004), 349-362.
- Aksoy, Ömer Asım ve Dilçin, Dehri: *Tarama Sözlüğü*, I-VIII, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- Ateş, Abdurrahman: *Osmanlı-İran Siyasi İlişkileri (1720-1747)*, Ankara: Altınpost Yayıncılık, 2012.
- Ayvansarâyî Hüseyin Efendi: *Hadîkatü'l-cevâmi'*, haz. Ahmed Nezh Galitekin, İstanbul: İşaret Yayınları, 2001.
- Barkan, Lütfi: "Edirne Askerî Kassamı'na Âit Tereke Defterleri (1545-1659)", *Belgeler*, 3, 5-6 (1966), 1-479.
- Bilgin, Arif: "Osmanlı Döneminde İlâç Yapımında Kullanılan Tıbbî Bitkiler", *Osmanlılarda Sağlık*, I, ed. Coşkun Yılmaz ve Necdet Yılmaz, İstanbul: Biofarma, 2006, 247-263.
- Cezar, Yavuz: "Bir Âyanın Muhallefatı Havza ve Köprü Kazaları Âyanı Kör İsmail-Oğlu Hüseyin (Musadere Olayı ve Terekenin İncelenmesi)", *Belleten*, 41, 161 (1977), 41-78.
- Çağatay, Ömer: *1736-1739 Osmanlı-Rus Savaşı ve Sefer Organizasyonu*, (Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.
- Çağbayır, Yaşar: *Ötüken Türkçe Sözlük*, 1-5, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.
- Dağlı, Barış: *Kelime Kazanımı Üzerine Bir Araştırma (Kıyafet ve Kumaş Adları Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007.
- Dingeç, Emine: "18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2011), 1-20.
- Emecen, Feridun: "Ahmed Paşa, Şehlâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. II, İstanbul: TDV Yayınları, 1989, 114.
- Eralp, T. Nejat: *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993.
- Ertaş, M. Yaşar: "XVIII. Yüzyılda Bir Osmanlı Eşkiyası: Sarıbeyoğlu Mustafa", *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Eylül 2006, Denizli, C. 1, Isparta: Fakülte Kitabevi, 2007, 399-411.
- Fekete, Lajos: "XVI. Yüzyılda Taşralı Bir Türk Efendi Evi", çev. M. Tayyib Gökbilgin, *Belleten*, 43, 170 (1979), 457-480.
- Gök, İlhan: "Diyarbakir Valisi Hüseyin Paşa-zade Sarı Mustafa Paşa'nın Hayatı ve Muhallefatı", *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2, 2 (2020), 23-57.
- Gökpinar, Bekir: "Rakka Valisi Hamalızâde Ahmed Paşa'nın Muhallefatı", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5, 1 (2020), 144-191.
- Gül, Abdulkasım: "Şahsi Kütüphanelerine Göre Osmanlı Devlet Adamlarının Tarih Kitabı Sahipliği ve Tarihe İlgileri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 54 (2025), 315-394.
- Güler, Mustafa: "1737 Osmanlı-Rus Savaşında Özi'nin Elden Çıkması", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 1 (2008), 137-156.
- Gümüş, Ercan: "Genel Seyriyle Sarıbeyoğlu Mustafa İsyanı ve Buna Karşı Alınan Tedbirlerin Amid Mahkemesi'ne Yansımaları", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 19 (2018), 156-171.
- İnalçık, Halil: "15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimâî Tarihi Kaynakları", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 15, 1-4 (1953-1954), 51-75.
- İzzî Süleyman Efendi: *İzzî Tarihi*, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Karagöz, Hakan: *1737-1739 Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad'ın Geri Alınması*, (Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

- Koçak, Zülfiye: "Manastır'da Kadın Giyim-Kuşam Kültürü (1700-1730)", XIX. *Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 3-7 Ekim 2022, III/II, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2024, 949-981.
- Koçu, Reşad Ekrem: *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, İstanbul: Doğan Kitap, 2015.
- Küpeli, Özer: "Revan Seferi'ne Götürülen Padişah Kıyafetleri", *Cihannüma: Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 2, 2 (2016), 33-74.
- Kütükoğlu, Mübahat S.: *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983.
- Mehmed Süreyya: *Sicill-i Osmanî*, I, haz. Nuri Akbayan ve Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi: *Tuhfe-i Hattâtîn*, İstanbul: Devlet Matbaası, 1928.
- Özen, Şükrü: "Sadrüşşerîa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. XXXV, İstanbul: TDV Yayınları, 2008, 427-431.
- Öztürk, Temel: "Trabzon Valisi Vezir Abdurrahman Paşa'nın Muhallefatı (1728-1730)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 18 (2008), 9-50.
- Pakalın, Mehmet Zeki: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-III, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004.
- Parlaz, Selim: "Revan Muhafızı İbrahim Paşa'nın Muhallefatı", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 9, 1 (2022), 1-27.
- Savaş, Saim: "Sivas Valisi Dağıstânî Ali Paşa'nın Muhallefatı (XVIII. Asrın Sonunda Osmanlı Sosyal Hayatına Dâir Önemli Bir Belge)", *Belgeler*, 15, 19 (1993), 249-292.
- Sevinç, Tahir: "Şam Valisi Emirü'l-Hac Süleyman Paşa'nın Muhallefatı (1743-1744)", *Belleten*, 77, 279 (2013), 467-522.
- Söylemez, Faruk: "Malatya Mutasarrıfı Rışvanzade Abdurrahman Paşa'nın Terekesi", *History Studies*, 5, 5 (2013), 253-271.
- Şehrîzâde Mehmed Sa'îd: *Hadîkatü'l-Vüzerâ Zeyli: Gül-i Zîbâ*, haz. Mehmet Arslan, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2013.
- Şemdanîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi: *Mür'î't-Tevârih*, I, haz. Münir Aktepe, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1976.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, haz. Ömer Faruk Akün, İstanbul: Alfa Basım, 1998.
- Taşkın, Osman ve Kırca, Ersin: "Pargalı İbrahim Paşa'nın Müsadere Olunan Muhallefatı ve Mal Varlığına Ait Kayıtlar", *History Studies*, 13, 3 (2021), 1009-1036.
- Taşkın, Osman: "Sultan I. Abdülhamid'in Adamı Karavezir Seyyid Mehmed Paşa'nın Hayatı ve Muhallefatı", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5, 3 (2019), 546-571.
- Telci, Cahit: "Osmanlı Devleti'nde 18. Yüzyılda Muhallefat ve Müsâdere Süreci", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22, 2 (2007), 145-166.
- Tuğluca, Murat: *Osmanlı Devlet - Toplum İlişkisinde Şikâyet Mekanizması ve İşleyiş Biçimi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2016.
- Türkal, Merve Karaçay: "Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın Muhallefatı (1692-1694)", *Selçuk Türkiyat*, 52 (2021), 213-237.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt, I. ve II. Kısım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995.
- Ülker, Necmi: "XVIII. Yüzyılda Batı Anadolu'da Bir Ağanın İsyanı: Sarıbeyoğlu Mustafa", Beşinci *Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, İstanbul, 23-28 Eylül 1985, Tebliğler: III. Türk Tarihi, C. 2, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1989, 635-652.
- Ürekli, Bayram ve Bizbirlik, Alpay: "Karaman Vâlisi Çelik Mehmed Paşa'nın Terekesi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1 (1994), 175-220.
- Yılmaz, Fehmi: *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul: Gökkuşbu, 2010.

EKLER

Şehla Ahmed Paşa'nın Enderun Hazinesine Aktarılan Kitapları		
Altun bâzüband derûnunda Mushaf-ı Şerif 1 cilt	Eyyûbî hattıyla Mushaf-ı Şerif 1 cilt	Mustafâ Dede hattıyla Mushaf-ı Şerif 1 cilt
Muhaşşâ Mushaf-ı Şerif'den cüz'-i şerif 7 kit'a	Sancak Mushaf-ı Şerif'i 4 cilt	Enâm-ı Şerif 2 cilt
Tefsîr-i Ebûssu'ûd 2 cilt	Tefsîr-i Celâleyn 1 cilt	Tefsîru'l-Hâzin 3 cilt
Tefsîr-i Feyz-i Hindî 1 cilt	Tefsîr-i Ebû'l-Leys 1 cilt	Tefsîr-i İbn Abbâs 1 cilt
Tefsîr-i Me'âlimü't-Tenzil 3 cilt	Tefsîr-i Beyzâvî 1 cilt	İ'râb-ı Kur'ân 1 cilt
Şerh-i Mişkâtü'l-Mesâbih 3 cilt	Mesâbih 1 cilt	Eşbâh-ı Nezâir 1 cilt
Şerh-i Mültekâ 1 cilt	Tertîbü'l-Eşbâh 1 cilt	Sadru's-şerî'a 1 cilt
Şerh-i Şir'atü'l-İslâm 2 cilt	Câmi'u's-Sagîr 1 cilt	Mülteka'l-Ebhûr 1 cilt
Şifâ-i Şerif 1 cilt	Kitâbü'd-Dürrer 1 cilt	Hidâye 1 cilt
Müsâmerât lî's-Şeyhi'l-Ekber 2 cilt	Târih-i Tenkîhu'l-Mülûk 1 cilt	Mutavvel 3 cilt
Şerh-i Câmi ale'l-Kâfiye 1 cilt	Seyyid Ali 1 cilt	Hâşiyetü'l-Kevâkib ale's-Sa'dî 2 cilt
Meşâriku'l-Envâr 1 cilt	Tabakât-ı Şa'rânî 1 cilt	Terceme-i Nefehât-ı Lâmi'î 1 cilt
Hayevâtü'l-Hayevân 1 cilt	Şerh-i Fusûs 1 cilt	Minhâcü'l-Fukarâ 2 cilt
Kuhistânî 1 cilt	Hâşiyeye-i Eşbâh-ı Nezâir 1 cilt	Cemâleyn ale'l-Celâleyn 1 cilt
Kâmûs 1 cilt	Şerh-i Manzûmetü'l-Kevâkib 1 cilt	Şerh-i Manzûme-i İbn Nuhbe 1 cilt
Tabakât-ı Şa'rânî 1 cilt	Dîvân-ı Eflahu's-Su'arâ 1 cilt	Dîvân-ı Nâbî 1 cilt
Telvihu'l-Usûl 1 cilt	Kitâbu't-Tîb 1 cilt	Hasan Çelebi ale'l-Mutavvel 1 cilt
Kitâb-ı Nütef-i Fıkh 1 cilt	Ni'metullâh 1 cilt	Şerh-i Vanî 1 cilt
Şerhu'l-Kenz 1 cilt	Şevâhidü'n-Nebeviyye 1 cilt	Harîdetü'l-Acâyib 1 cilt
el-İlmü ve'n-Nakl 1 cilt	Şerh-i Ahterî 1 cilt	Risâle fi'l-Hey'e 1 cilt
Nefehât 1 cilt	Tuhfetü'l-Ekyâs 1 cilt	el-Muhtasar ve Hâşiyeye 1 cilt
Es'iletü'z-Râzî 1 cilt	el-İtkân 1 cilt	Târih-i Âli-i Osmân 1 cilt
Hâşiyeye-i Tecrid 1 cilt	Ahbârü'l-Mülûk 1 cilt	Münyetü'l-Musallî 1 cilt
Ahi Çelebi 1 cilt	Mefâtihu'l-Esrâr 1 cilt	Ahlâk-ı Azmî 1 cilt
Tertîb-i Zîbâ 1 cilt	Külliyât-ı Hâfız 1 cilt	Şerh-i Câmi 1 cilt
Hâşiyetü't-Tarîka li-Hocazâde 1 cilt	el-Hidâye fi'l-Hikme 1 cilt	Târih-i Fârisî 1 cilt
Hayriyye-i Nâbî 1 cilt	Unvânü's-Seref 1 cilt	Mir'âtü's-Safâ 1 cilt
Beyzâvî-i Şerif 1 cilt	Seyhzâde 4 cilt	Şifâ-yı Şerif 1 cilt
Buhârî-i Şerif 1 cilt	Şerhu's-Şifâ lî's-Şihâb 2 cilt	eş-Şihâb ale'l-Kâdî 4 cilt
Sadru's-şerî'a 1 cilt	Fezâilü'l-Ashâb 1 cilt	Şerh-i Meşâriku'l-Envâr 1 cilt
Müsned-i İmâmu'l-A'zam 1 cilt	ed-Dürrü'l-Ferîd 1 cilt	Delâilü'l-Hayrât 1 cilt
Sandûkatü'l-Ma'ârif 1 cilt	Şerh-i Delâilü'l-Hayrât 1 cilt	Evrâd-ı Ali el-Kârî 2 cilt
Şerhu'l-Meşârik 1 cilt	Şerhu't-Tarîka 1 cilt	İhyâu'l-Ulûm 1 cilt
Fetâvâ-yı Hindiyye 3 cilt	Fetâvâ-yı Ali Efendi 1 cilt	Surretü'l-Fetâvâ 1 cilt
Fütühât-ı Mekkiyye 1 cilt	Levâzmü'l-hikme li-İbn Baytâr 1 cilt	Târih-i İbn Haldûn 1 cilt
Mizânu's-Şa'rânî 1 cilt	Şerh-i Şifâ-yı Şerif 1 cilt	Kâmûs 1 cilt
Câmi'u'l-Usûl 1 cilt	Şerhu'l-Menâr 2 cilt	Sa'dî Çelebi 1 cilt
Muhtasar Câmi'u'l-Usûl 1 cilt	el-Fevâid lî's-Şihâb 1 cilt	Şerhu'l-Riyâz 1 cilt
Câmi'u'l-Mebâdi fi'l-Gâyât 1 cilt	Esne'l-Mevâhib fi'l-Kevâkib 1 cilt	Kânûnnâme, basma 2 cilt
Meşâriku'l-Envâr 1 cilt	Şerh-i Emâlî 1 cilt	Kitab-ı Muhtâr 1 cilt
Kenzü'd-Dekâyık 1 cilt	Şerh-i Monlâ Miskîn ale'l-Kenz 1 cilt	el-Vikâye 1 cilt
Muhtasar Me'ânî 1 cilt	Ta'rîbü'r-Reşehât 1 cilt	el-İbtihâc fi'l-Esrâr ve'l-Mî'râc 1 cilt
Şakâyıku'n-Nu'mâniyye 1 cilt	Tâcü's-Seref 1 cilt	Kitâb fi'n-Nuhbe 1 cilt
Ebû Ma'ser 1 cilt	el-Muhâkemât 1 cilt	Şemsü'l-Ma'ârif 1 cilt
Tezkire-i Dâvûd 1 cilt	Hüsnu'l-Muhâdara 1 cilt	Hümâyünnâme 1 cilt
Monlâ Câmi 2 cilt	Ferheng-i Şu'ûrî 2 cilt	Risâletü's-Seyyid Muhammed Efendi-i Trablusî 1 cilt
es-Seyyid Ali eş-Şir'at 1 cilt	Hâşiyeye-i Menâr 1 cilt	Kitâb fi'n-Nahv 1 cilt
Kitâbü'l-Bârî 2 cilt	Mesnevi-i Şerif 3 cilt	Vanî, basma 2 cilt
Muhtasaru's-Sa'dî 1 cilt		